

När det rätta blir det lätta

– en ESO-rapport om
”nudging”

RAPPORT TILL EXPERTGRUPPEN FÖR
STUDIER I OFFENTLIG EKONOMI (ESO)
2016:7

eso

REGERINGSKANSLIET

Finansdepartementet

När det rätta blir det lätta – en ESO-rapport om ”nudging”

Francisca Ramsberg

*Rapport till
Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi
2016:7*

REGERINGSKANSLIET

Finansdepartementet

Rapportserien kan köpas från Wolters Kluwers kundservice.

Beställningsadress:

Wolters Kluwers kundservice

106 47 Stockholm

Orderfax: 08-598 191 91

Ordertel: 08-598 191 90

E-post: kundservice@wolterskluwer.se

Internet: www.wolterskluwer.se/offentligapublikationer.se

Tryckt av Elanders Sverige AB

Stockholm 2016

ISBN 978-91-38-24534-7

Förord

Är individen så rationell som läroboken i ekonomisk teori förutsätter? De flesta skulle nog svara nej på den frågan. Beteendevetenskaplig forskning har länge visat att individen av olika skäl tenderar att fatta beslut som i många fall inte leder till det bästa utfallet, vare sig för individen själv eller för samhället i stort. Ett ofta återgivet exempel är sparandet till pension. Fastän det visar sig finnas ekonomiska skäl att byta fonder stannar många kvar i sina ursprungliga val.

Att ha kännedom om hur individer beter sig i olika val-situationer är viktig kunskap för att politiken ska nå sina uppsatta mål. En aldrig så väl utformad insats riskerar få låg effekt om det till exempel är krångligt att ta till sig informationen om den. Men även det motsatta gäller; en relativt enkel och billig åtgärd kan visa sig få stor effekt om den grundas på kunskap om individers faktiska beteende. Ett exempel är hur ett enkelt, personligt formulerat påminnelse-SMS kan leda till högre jobbsökaraktivitet hos arbetslösa.

Inom den offentliga förvaltningen i till exempel Storbritannien, USA och Nederländerna arbetar man sedan en tid tillbaka aktivt med beteendeinsatser. Även om arbetet ännu är i sin linda finns det idag erfarenheter att dra från dessa och andra länder. För ESO som bland annat har till uppgift att sprida kunskap och information i samhällsekonomiska frågor är det relevant att undersöka om och hur beteendeinsatser kan vara ett effektivt verktyg i politiken.

I denna rapport diskuterar Francisca Ramsberg förutsättningarna att använda beteendeinsatser – eller ”nudging” som är det internationella begreppet – i Sverige. Det är min förhoppning att rapporten ska utgöra ett underlag och verka som inspiration i diskussionen om hur beteendeinsatser kan utgöra ett komplement till mer traditionella styrmedel.

Arbetet med denna rapport har följts av en referensgrupp bestående av personer med god insikt i dessa frågor. Gruppen har letts av Annika Sundén, ledamot i ESO:s styrelse. Författaren svarar själv för innehåll, slutsatser och förslag i rapporten.

Stockholm i december 2016

Hans Lindblad
Ordförande i ESO

Innehåll

Sammanfattning	7
Summary	13
1 Inledning	19
1.1 Beteendeinsatser istället för begreppet nudge.....	21
1.2 Genomförande	22
1.3 Disposition	23
2 Förutsättningar för individuellt beslutsfattande	25
2.1 Kort om beteendekonomi	25
2.2 Individers beslutsfattande	26
2.3 När beteendeinsatser inte har fungerat	32
2.4 Slutsatser.....	34
3 Argument för- och emot beteendeinsatser	35
3.1 Beteendeinsatser och paternalism	35
3.2 Beteendeinsatser och behovet av traditionella styrmedel.....	37
3.3 Finns det skäl för att systematiskt tillämpa beteendeinsatser i Sverige?	38
4 Beteendeinsatser i andra länder	41
4.1 Särskild enhet inom den centrala förvaltningen.....	42

4.2	Nätverk av representanter för bland annat departement, myndigheter och forskning.....	44
4.3	Ad-hoc baserade projekt där insikter från beteendekonomi tillämpas i specifika frågor.....	45
4.4	Lärdomar från andra länder.....	46
5	Ett ramverk för att tillämpa beteendeinsatser.....	49
5.1	Kort om ramverket.....	49
5.2	Prioriterade områden	50
5.3	Resultatet beror på individers val	52
5.4	Fungerande åtgärder kan identifieras	58
5.5	Exempel på tillämpning av ramverket	60
6	Beteendeinsatser inom offentlig sektor.....	65
6.1	Svensk kontext.....	66
6.2	Tänkbar organisering av fortsatt arbete	67
6.3	Verksamhetens inriktning.....	69
	Referenser.....	73

Sammanfattning

I regeringsformen 1 kap 2 § anges att den enskildes personliga, ekonomiska och kulturella välfärd ska vara grundläggande för den offentliga verksamheten. En ökad valfrihet och självservice inom offentlig sektor ställer samtidigt ökade krav på individer att fatta informerade och välfärdshöjande beslut. Forskning visar dock att det finns brister i vår individuella förmåga att fatta goda beslut, vilket bland annat visar sig i att vi fattar beslut som inte alltid gagnar den egna hälsan, livssituationen eller privatekonomin. Vi kanske sparar för lite till pensionen, investerar i fonder med låg avkastning eller behåller en dyrare elleverantör fast vi tänker att vi borde byta till en billigare.

Oförmågan att fatta goda beslut kan få negativa konsekvenser såväl för den enskilda individen som för samhället i stort. En ökad belastning på sjukvården, miljön och trygghetssystemen är några exempel på det senare. Det kan också uppstå krav på det offentliga att kompensera för de negativa konsekvenser som uppstår till följd av brister i individuella val. Sammanfattningsvis innebär detta att det offentliga kan anses ha ett intresse av, och ett ansvar för, att förbättra förutsättningarna för individers beslutsfattande.

Beteendekonomisk forskning visar att tillräcklig hänsyn inte tas till hur människor *faktiskt* fattar beslut, eftersom många system och regelverk utgår från att medborgarna är fullt logiska, informerade eller ekonomiskt rationella. Komplicerade val som individer ställs inför, snåriga regelverk eller krångliga blanketter kan då leda till att reformer inte får avsedd effekt och till att målen för politiken (t.ex. fler arbetade timmar eller jämnare inkomstfördelning) inte nås. Forskningen i beteendekonomi har även bidragit till ökade insikter om vilka beteenden som kan förväntas i olika situationer.

Ett beteende som är väldokumenterat är *status quo bias*, dvs. ovilja att ändra tidigare fattade beslut. Beteendet kan observeras i det svenska premiepensionssystemet, där pensionssparare inte ändrar sitt ursprungliga val av fonder ens när fonderna under flera år går sämre än andra. Forskningen visar vidare att förvalets utformning har effekt på beteendet. I länder där individer automatiskt ingår i organdonationsregister, s.k. opt-out system, donerade i genomsnitt 85 procent av medborgarna medan 4 till 28 procent donerade i länder som likt Sverige har ett opt-in system.

Forskning visar även att individer tenderar ha *preferenser som är tidsinkonsistenta*, dvs. jag ska börja träna i morgon, men skjuter upp det på nytt när morgondagen kommer. I valet mellan choklad eller frukt har studier visat att de flesta väljer frukt åt sig själva om valet gäller vad de ska få nästa vecka. Det omvända gäller när belöningen (dvs. att få frukt eller choklad) är omedelbar – då väljer de flesta choklad.

Det finns även omfattande forskning som visar att *vi påverkas av hur andra betar sig*. Om det t.ex. redan är skräpigt skräpar folk ned mer. Information om att den egna elförbrukningen är högre än grannarnas gör att många sänker sin elförbrukning. Att använda rådande sociala normer kan därför vara effektivt när beteenden ska påverkas.

Beteendeinsatser

Ett internationellt ofta diskuterat policyverktyg som används för att förbättra individers beslutsfattande är s.k. nudging. I den här rapporten används i stället termen beteendeinsatser eftersom det tydligare beskriver innebörden av begreppet. Med beteendeinsatser menas små förändringar av beslutssituationer i syfte att förenkla för individer att fatta beslut som främjar dennes och ibland även kollektivets välfärd utan att för den skull begränsa den egna handlingsfriheten. Beteendeinsatser avgränsas här till den offentliga sektorn och avser påverka beteenden – inte ändra individers värderingar eller åsikter.

Ett skäl till att beteendeinsatser har väckt intresse på policynivå är att åtgärderna vid sidan om traditionella styrmedel såsom regleringar och/eller styrande skatter kan ha potential att bidra till

politikens måluppfyllelse (t.ex. bidra till en minskad användning av fossila bränslen). Beteendeinsatser kan leda till en effektivare användning av de allmänna medlen i och med att många insatser är enkla och relativt billiga att genomföra. Insatserna kan exempelvis handla om hur förval eller blanketter utformas. Många beteendeinsatser resulterar i kostnadsbesparingar men insatserna behöver inte alltid leda till lägre kostnader. I och med en ökad träffsäkerhet av politiken kan i vissa fall fler dra nytta av välfärden vilket skulle kunna leda till en utgiftsökning.

Det finns ett växande intresse för enheter som arbetar med att etablera beteendeinsatser i offentlig verksamhet. Det har etablerats enheter i drygt 50 länder, bl.a. i Storbritannien, Australien, USA och Tyskland. Även Världsbanken och EU-kommissionen har startat verksamheter med denna inriktning. Även om intresset för beteendeinsatser växer är många verksamheter nystartade och bedrivs i liten skala. Erfarenheter, inte minst från Storbritannien, visar dock på flertalet exempel där relativt små och billiga insatser har kunnat effektivisera politiken.

Det finns lärdomar att dra av hur andra länder har valt att organisera verksamheten och hur den bedrivs. I rapporten beskrivs hur ett antal länder valt att etablera sin verksamhet och ett antal lärdomar kan dras för svensk del.

Sätt upp tydliga mål för verksamheten

En erfarenhet som kan dras från länder som har etablerat enheter för beteendeinsatser är att operativa och tydliga målsättningar har varit viktiga för att fokusera verksamheten. När Behavioural Insights Team startade i Storbritannien formulerades till och med ett skarpt måldatum för verksamheten; om inte verksamheten kunde visa på besparingar motsvarande tio gånger kostnaden för kansliet inom två år skulle verksamheten läggas ned.

Bidra med mätbara resultat

I syfte att vinna gehör för verksamheten och förankra arbetssättet i offentlig förvaltning är det viktigt att kunna visa på mätbara resultat av genomförda insatser. I Storbritannien har beteende-

insatser genomförts för att minska avhopp från vuxenutbildning. För att motivera deltagarna skickades veckovisa SMS till deltagarna med stödande och uppmuntrande budskap. Bland de som omfattades av insatserna ökade deltagandet med 21 procent och 12 procent fler fullföljde utbildningen.

Skapa förtroende genom transparens

Genom att vara transparent och öppen i arbetssättet ökar förutsättningarna för att skapa förtroende för verksamheten. I USA och Storbritannien redovisas exempelvis erfarenheter från olika beteendestaser årligen. Erfarenheter från såväl lyckade försök, som från mindre lyckade försök redovisas.

Bygg en ändamålsenlig och väl förankrad organisation

Slutligen är en lärdom att organisationsformen kan ha betydelse för hur arbetet kan få fäste i förvaltningen. Ett samlat och utpekat ansvar för frågorna tydliggör avsändaren samt kan fungera som en pådrivande kraft. Samtidigt är förankringen och samarbetet med linjeorganisationer helt avgörande för att framgångsrikt kunna tillämpa beteendensatser.

Ett ramverk för att tillämpa beteendensatser

I rapporten föreslås ett ramverk som ska kunna fungera som en vägledning för var beteendensatser kan tillämpas. Om insatserna tillämpas på ett godtyckligt sätt är risken att de förlorar i legitimitet. Det är inte alla beteendensatser som beskrivs i den vetenskapliga litteraturen som adresserar angelägna samhällsproblem. För att beteendensatser ska skapa mervärde och leda till samhällsekonomiska vinster är det viktigt att åtgärderna riktas till områden där det finns samhällsproblem. Risken är annars att verksamheten ses som enbart experimentell eller marginell.

Beteendensatser bör vidare vara aktuella om det är individers beslutsfattande som ensamt, eller tillsammans med andra orsaker, ligger bakom de oönskade konsekvenserna. Forskningen visar att

beteendeinsatser kan vara lämpliga när individer möter en valsituation som upplevs komplicerad, exempelvis när regelverk upplevs som krångliga eller när det finns för många eller oklara handlingsalternativ.

Den tredje delen i ramverket handlar om att det även måste finnas fungerande och uppföljningsbara åtgärder att tillämpa. Ofta är det emellertid inte känt om en beteendeinsats fungerar på ett visst problem och framförallt inte hur den bäst ska vara utformad. Därför är uppföljning och kontinuerlig utveckling centrala inslag i beteendeinsatser. Det finns några allmänna insikter från forskningen som kan vägleda utformningen av insatser. För det första bör beteendeinsatser leda till att kunskapen ökar om vad som fungerar. En utvecklad uppföljning skulle kunna bidra till bättre beslutsunderlag för politiska beslut. För det andra finns forskning som pekar på att förvallets utformning har betydelse för resultatet. För det tredje visar forskningen att en generell inriktning bör vara att underlätta önskvärda beteenden och försvåra icke-önskvärda beteenden. De flesta individer vill göra rätt men fullföljer av olika skäl inte sina goda intentioner. Det finns olika mekanismer som har visat sig effektiva för att minska gapet mellan intention och handling, t.ex. olika former av åtaganden (både individuella och ömsesidiga åtaganden), påminnelser och snabb återkoppling.

Ramverket innebär att det är i skärningsytan mellan samhällsproblem, problem som beror på, eller förstärks av, individens val samt att det går att utforma uppföljningsbara åtgärder – som beteendeinsatser är ändamålsenliga.

Förslag till fortsatt arbete

Det finns viktiga argument för och emot att bedriva beteendeinsatser systematiskt inom offentlig sektor i Sverige. Den centrala slutsatsen i denna rapport är att de principiella invändningarna är viktiga men att skälen för att systematiskt pröva beteendeinsatser väger över. Alla beslutssituationer behöver utformas; en ansökningsblankett måste se ut på något sätt. Att inte göra det enklare för individer att göra rätt är också ett val.

Myndigheter och andra aktörer använder redan insatser som liknar beteendeinsatser utan att använda termen och utan uttalad

systematisk uppföljning. Gränsdragningen mellan vad som i dag redan görs inom myndigheter i form av förbättrad kommunikation, förenklingar och ett effektiviserat arbetssätt respektive beteendeinsatser kan ibland vara svår. En skillnad är dock att beteendeinsatser innehåller verktyg för att identifiera och pröva vilka åtgärder som fungerar bäst.

Det finns goda erfarenheter från andra länder som kan användas i ett fortsatt arbete. Beteendeinsatser kostar därtill lite att genomföra och kan fylla en viktig funktion genom att bidra till en mer evidensbaserad politik och offentlig förvaltning. Insatserna kan användas för områden där traditionella styrmedlen av olika skäl inte uppfyller målen för politiken på ett bra sätt.

I rapporten diskuteras värdet av att inrätta en samordnande och pådrivande funktion, kallat ett kansli för beteendeinsatser, inom offentlig sektor. Ett kansli skulle kunna bidra till att främja och utveckla beteendeinsatser i den offentliga sektorn. Kansliet bör vara centralt placerat inom Regeringskansliet. De närmare formerna för kansliets arbete behöver utredas vidare.

Summary

Chapter 1, Article 2 of the Instrument of Government states that the personal, financial and cultural welfare of the individual shall be fundamental aims of public activity. Greater freedom of choice and self-service within the public sector at the same time mean greater demands on individuals to make informed decisions that increase their welfare. However, research shows that there are shortcomings in our individual ability to make good decisions, which is clear in how we make decisions that do not always benefit our own health in the long run or our personal finances. We perhaps do not save enough for our pensions, invest in funds with a low yield or stick with an expensive electricity provider although we have the intention to switch to a less expensive one.

In addition, the inability to make good decisions can have a negative impact on both the individual and society as a whole. It could for example lead to a greater burden on medical care services, the environment and the social security systems. It may also become a priority for policy makers to compensate for the negative impact of shortcomings in individual choices. In summary, it could be argued that policy makers may be considered to have an interest in, and be responsible for, improving the conditions for individuals' decision-making.

Research in behavioural economics shows that not enough consideration has been given to how people *actually* make decisions, as many systems and regulatory frameworks assume that citizens are fully logical, informed or economically rational. Complicated choices that individuals face, complex regulations or cumbersome forms can then result in policies not having the desired effect and policy goals (e.g. more hours worked or a more even distribution of income) not being reached. Behavioural

economics has also contributed to greater insights into what kinds of behaviour can be expected in different situations.

One type of behaviour that is well documented is *status quo bias*, i.e. the unwillingness to change decisions previously taken. This behaviour can be observed in the Swedish premium pension system, in that pension savers do not change their original choice of funds even when these funds have a lower yield than others over several years. Research also shows that the design of the default setting has an impact. In countries where individuals are automatically registered in the organ donor database, known as an ‘opt-out system’, an average of 85 per cent of citizens donated their organs, whereas between 4 and 28 per cent donated their organs in countries with an ‘opt-in system’, such as Sweden.

Research also shows that individuals tend to have *preferences that are time inconsistent*, i.e. I will start exercising tomorrow, but when tomorrow arrives I put it off again. When people choose between chocolate and fruit, studies have shown that most people choose fruit for themselves if the choice applies to what they will have next week. The opposite applies when the reward (i.e. fruit or chocolate) is immediate – then most people choose chocolate.

Extensive research has also been carried out showing that *we are affected by how others behave*. For example, if there is already litter lying around, people will drop more litter. Information about your own electricity consumption being higher than your neighbours’ leads many people to reduce their electricity consumption. Using social norms can therefore be very effective when influencing people’s behaviour.

Behavioural interventions

There is a growing international interest in a policy tool known as ‘nudging’, that is used to improve individuals’ decision-making. In this report, however, the term ‘behavioural interventions’ will be used instead, as it more clearly describes its purpose. The term ‘behavioural interventions’ refers to small changes in the choice architecture with the aim of making it easier for individuals to make decisions that promote their own welfare and sometimes also that of the collective, without limiting their own freedom of

choice. Behavioural interventions are limited here to the public sector and are intended to influence people's behaviour – not alter individuals' values or opinions.

One reason that behavioural interventions have created interest at policy level is that such interventions have the potential – alongside traditional policy instruments such as regulations and/or taxes – to help achieve policy goals (e.g. help reduce fossil fuel use).

The appeal of applying behavioural interventions is that it can lead to a more efficient use of public resources, as many of the interventions are simple and can be implemented at a low cost. They may involve how default settings or forms are designed. Many behavioural interventions result in cost savings, but it can be noted that they do not necessarily have to lead to reduced expenditures. If policy measures become more accessible, it can in some cases lead to more people benefiting from welfare services, which in turn lead to an increase in expenditure.

There is a growing interest in incorporating behavioural interventions in public policy. Behavioural insights teams have been established in over 50 countries, including the United Kingdom, Australia, the United States and Germany. The World Bank and the European Commission have also started activities with this focus. Although interest in behavioural interventions is growing, many of the teams are newly established and run on a small scale. However, experiences – not least from the UK – show a large number of examples of relatively minor and low cost interventions that have been able to make public policy more efficient.

There are lessons to be learned from how other countries have chosen to organise their behavioural interventions. In the report, some relevant lessons to be learned for Sweden are described.

Set clear goals

One lesson to be learned from countries that have established behavioural interventions is that operational and clear objectives have been important for focusing activities. When the Behavioural Insights Team was set up in the UK, a clear target date was set for its work – if it could not demonstrate savings equivalent to ten times the cost of the team within two years, it would be closed down.

Contribute measurable results

For the purpose of gaining endorsement for behavioural interventions and winning support within public administration, it is important to be able to show measurable results of the implemented initiatives. Behavioural interventions have e.g. been implemented in the UK to reduce the number of people dropping out of adult education. To motivate participants, weekly text messages were sent to them containing supportive and encouraging messages. Among the group included in the interventions, participation increased by 21 per cent, and 12 per cent more people completed their education.

Build trust through transparency

Transparency and openness in applying behavioural interventions probably improve the conditions for building trust in these endeavours. In the US and the UK, for example, experiences from various behavioural interventions are reported annually. Experiences from both successful projects and less successful projects are reported.

Create a team with organisational support

Finally, one of the lessons learned is that the organisation form in itself can be significant to how well behavioural interventions gain a foothold in the government administration. Initially, a clear responsibility to an appointed team for behavioural interventions can facilitate its function as a driving force for change. At the same time, support from and cooperation with line organisations is absolutely essential to the successful implementation of behavioural interventions.

A framework for implementing behavioural interventions

The report describes a simple analytical framework to guide the implementation of behavioural interventions. The reason for the framework is that there is a risk that behavioural interventions

could be perceived as less legitimate if they are implemented in an arbitrary way. Not all behavioural interventions described in the scientific literature address important policy problems. For behavioural interventions to create added value and lead to a more cost-effective application of public policy, it is important that these interventions target areas where policy problems exist. Otherwise the risk is that these interventions will be regarded as merely experimental or marginal.

Moreover, behavioural interventions should be considered if it is individuals' decision-making alone, or together with other factors, that is causing the undesired effects. Research shows that behavioural interventions can be appropriate when individuals encounter a complicated choice, for example when regulations are complex or when there are too many or unclear alternatives.

The third part of the framework is that there has to be functioning and monitorable measures to implement. However, it is often not known whether a behavioural intervention will work for a certain problem and, more importantly, how it should best be designed. Evaluation and continuous development are therefore key elements of behavioural interventions.

There are a few general insights from research that can guide the design of interventions. Firstly, behavioural interventions should lead to increased knowledge about what works. Evaluation could help provide better decision-making data for political decisions. Secondly, research indicates that the design of the default setting has a bearing on the results. Thirdly, research shows that there should be a general focus on facilitating desirable behaviour and making undesirable behaviour more difficult. Most individuals want to do the right thing but do not always live up to their good intentions for various reasons. There are mechanisms that have proved effective in reducing the gap between intention and action, i.e. various forms of commitments (both individual and mutual), reminders and quick feedback.

The framework concludes that behavioural interventions are appropriate in the interface between policy problems, where these are due to, or aggravated by, individuals' choices and where it is possible to design monitorable interventions.

Proposals for future work

There are important arguments for and against implementing behavioural interventions systematically within the public sector in Sweden. The key conclusion in this report is that the objections in principle are important, but that the arguments for systematically testing behavioural interventions outweigh these. All choices situations need to be designed – an application form has to have some kind of appearance. Not making it easier for individuals to do the right thing is also a choice.

Government agencies among others in Sweden already use measures similar to behavioural interventions without using the term and without any explicit systematic evaluation. Distinguishing between what is already being done at government agencies in the form of better information, simplification and streamlined working methods, and behavioural interventions can sometimes be difficult. However, one difference is that behavioural interventions contain tools for identifying and testing which interventions work best.

There are positive experiences from other countries that can be used in future work. Moreover, behavioural interventions cost little to implement and can serve an important function by contributing to more evidence-based policy and public administration. Interventions can be used for areas in which traditional policy instruments do not adequately meet the policy objectives for various reasons.

The report looks into the value of establishing a coordinating and proactive function within the public sector, known as a team for behavioural interventions. The team could help promote and develop behavioural interventions in the public sector. The team should be centrally placed within the Government Offices. The details of the team's work need to be further analysed.

1 Inledning

Beteendekonomisk forskning visar att individer som ställs inför komplicerade beslutssituationer som att välja pensionssparande, äta nyttigare eller ansöka om skatteavdrag ofta fattar beslut som inte är rationella - de sparar för lite eller för mycket, kan inte hålla dieten eller söker inte avdrag som de är berättigade till (Kahneman & Tversky, 1979; Kahneman, 2011; Benartzi & Thaler, 2007).

Beteendekonomen brukar därför hävda att inte tillräcklig hänsyn tas till hur människor faktiskt fattar beslut, eftersom många system och regelverk utgår från att medborgarna är fullt logiska eller ekonomiskt rationella (Sunstein, 2013). När individers beteende inte beaktas fullt ut vid utformningen av politiken riskerar politiken att bli mindre effektiv (Babcock m.fl., 2012). Dessutom kan individers brister i beslutsfattande och förmåga att gå från tanke till handling leda till negativa konsekvenser för dem själva, t.ex. genom ökad ohälsa vid övervikt (Volpp m.fl., 2008). Individers beteende kan även leda till konsekvenser i form av negativa externaliteter som kan behöva korrigeras.¹

Ett policyverktyg som skulle kunna användas för att förbättra individers beslutsfattande och som diskuteras internationellt är s.k. nudging (den engelska termen används även i svenska sammanhang, se Lindahl & Stikvoort, 2015 eller Carlsson, 2016).

Termen myntades av forskarna Richard Thaler och Cass Sunstein (2008) och innebär att situationer designas så att individen uppmuntras att välja ett för individen och/eller för samhället fördelaktigt alternativ. Enligt Thaler och Sunstein handlar det om att påverka människors beteende utan att begränsa handlingsfriheten, använda ekonomiska incitament eller förbud.

---

¹ En externalitet uppstår när konsumtion av något påverkar nyttan hos en tredje part utan att det avspeglas i priset, se kapitel 5.

Nudging innebär att medvetet göra små förändringar av besluts-situationer så att individers beteenden ändras. Genom att ändra valsituationen kan beteenden påverkas, som exempel nämner de i sin bok försök i amerikanska skolcafeterior där samma sortiment presenterades olika på olika skolor. I de kafeterior där frukten placerades i ögonhöjd och nära kassan åt eleverna mest frukt.

Nudge-liknande insatser har på olika sätt använts av olika offentliga aktörer i Sverige under lång tid, ofta utan att insatserna har benämnts som en nudge. Skatteverket har exempelvis sedan många år och långt innan termen nudge hade uppfunnits tillämpat insikter från beteendekonometri och socialpsykologi i det förändringsarbete som myndigheten har arbetat med för att öka myndighetens förtroende hos medborgarna (Stridh & Wittberg, 2015). Enligt Skatteverkets egna analyser har personer med högt förtroende för myndigheten en större vilja att betala skatt jämfört med de som saknar förtroende för myndigheten (Skatteverket, 2005). En metod för att öka förtroendet och därmed skatteviljan har bl.a. varit att förbättra bemötandet samt att förenkla och förtydliga kommunikationen till skattebetalarna (Skatteverket, 2015).

Ett annat exempel är ett nyinrättat forum för miljösmart konsumtion som regeringen har inrättat för att sprida goda exempel på hur konsumtionen kan bli mer hållbar (prop. 2016/17:1, utgiftsområde 18). Forumet ska bl.a. erbjuda expertis om nudging. Konsumentverket har här getts en samordnande roll.

Ett skäl till att nudging har rönt intresse på policynivå är att sådana åtgärder kan ha potential att bidra till politikens måluppfyllelse (t.ex. bidra till att minska användningen av fossila bränslen) utan att inskränka individers handlingsfrihet. Det finns även potential till en effektivare användning av skattemedel i och med att relativt enkla åtgärder kan ge resultat. När insatser kostar lite – ett enkelt skrivet brev kostar sällan mer än ett krångligt – kan även små åtgärder vara kostnadseffektiva och leda till besparingar. En ökad träffsäkerhet för politiken kan även i en del fall leda till utgiftsökningar genom att välfärden blir mer lättillgänglig.

I ett växande antal länder har verksamheter inrättats i syfte att genomföra och pröva beteendeåtgärder. Under 2016 fanns en organiserad verksamhet för beteendeinsatser i över 50 länder (French & Oreopoulos, 2016). I Storbritannien inrättades 2010 en

enhet kallad The Behavioural Insights Team (i fortsättningen kallat UK BIT) inom Regeringskansliet², i USA inrättade president Obama 2014 Social and Behavioral Sciences Team (i fortsättningen kallat SBST) som en del av Vita huset. Även inom EU-administrationen, OECD och Världsbanken finns liknande verksamheter (Lourenço m.fl., 2016; Lunn, 2013; World Bank, 2015).

UK BIT redovisar i sin årsrapport för 2013–2015 att de sedan starten har genomfört över 150 randomiserade kontrollerade tester. (Behavioural Insights Team, 2015). De redovisar bl.a. resultat av försök för att få arbetslösa att i högre utsträckning söka och få arbete. Resultatet av deras studie visar på att relativt enkla insatser ledde till högre sökaktivitet och kortare arbetslöshetstid. Med tanke på de positiva internationella erfarenheterna är det angeläget att djupare analysera om insikter från beteendekonomisk forskning kan och bör användas mer systematiskt som ett policy-instrument även i Sverige.

1.1 Beteendeinsatser istället för begreppet nudge

Sedan Thaler och Sunstein skrev sin bok 2008 har termen kommit att kritiseras för att den är alltför smal, låter manipulativ, har en negativ klang och inte fullt ut kan beskriva vilka åtgärder som beteendeinsikter kan bidra med (Lourenço m.fl., 2016). Halpern (2015) menar att nudging bör ses som en underkategori till en bredare meny av evidensbaserade och beteendeinriktade åtgärder. EU-kommissionen, OECD och Världsbanken använder termen *behavioural insights*.

I den här rapporten kommer termen *beteendeinsatser* att användas istället för nudge. Termen kommer att användas i relativt bred betydelse. Med beteendeinsatser avses utformningen av beslutsarkitektur inom offentlig sektor i linje med redan beslutade mål för politiken. Beteendeinsatser ska vidare vara i det allmännas intresse och inte inskränka individens valfrihet.

Med beteendeinsatser menas således inte insatser som görs inom ramen för marknadsföring i syfte att påverka individers konsumt-

---

² BIT avknoppades februari 2014 från Regeringskansliet och är nu ett delstatligt ägt konsultföretag.

ionsbeteende. Det kan även noteras att beteendeinsatser många gånger bygger på att modern teknik används, men det handlar då om att göra detta i kombination med kunskap om mänskligt beteende och ska därför skiljas från vad som kan anses vara en mer eller mindre ”normal” utveckling av verksamheten i takt med ökad digitalisering.

1.2 Genomförande³

En huvudfråga i denna rapport är om beteendeinsatser kan och bör användas i större omfattning i Sverige. Rapporten beskriver därför för- och nackdelarna med att systematiskt använda sådana insatser. Rapporten avslutas med policyrekommendationer om hur det fortsatta arbetet med beteendeinsatser skulle kunna utvecklas i Sverige. Ambitionen är att besvara följande konkreta frågeställningar:

- i. vilka är erfarenheterna av beteendeinsatser: när har sådana fungerat och när har de inte fungerat,
- ii. vilka argument finns för och emot att använda beteendeinsatser utifrån ett individ- och integritetsperspektiv,
- iii. inom vilka områden kan beteendeinsatser prövas samt
- iv. om beteendeinsatser skulle tillämpas systematiskt i Sverige, hur bör det arbetet då organiseras?

För att besvara rapportens frågeställningar har flera olika angreppssätt använts. I ett första steg har en litteraturgenomgång gjorts av aktuell forskning om beteendeekonomi och beteendeinsatser. Relevanta och konkreta exempel från forskningen har varit huvudfokus.

Därefter har en internationell jämförelse gjorts. Forskare, relevanta aktörer och beslutsfattare har intervjuats i syfte att diskutera lärdomar från situationer där beteendeinsatser har tillämpats och hur dessa kan vara intressanta ur ett svenskt perspektiv.

---

³ Ett särskilt tack till referensgruppens medlemmar; Johan Almenberg, Therese Lindahl, Markus Martinelle, Mats Wadman, Lennart Wittberg och Robert Östling; samt till Mikael Åsell för värdefulla och konstruktiva synpunkter under arbetets gång.

Slutligen har ett enkelt analytiskt ramverk utvecklats för användning i det fortsatta arbetet. Ramverket avser spegla kriterier som kan vägleda urvalet av områden där beteendeinsatser är användbara och de teorier som finns om hur beteendeinsatser fungerar.

Under projektets gång har metodstöd även erhållits från forskare vid Behavioral Insights Group vid Harvard University.

1.3 Disposition

Rapporten inleds med en kortfattad genomgång av de teoretiska grunderna för beteendeinsatser. I kapitlet ges även några exempel på beteendemönster, för att illustrera vilka mekanismer som driver olika beteenden och hur beteenden kan förändras genom beteendeinsatser. Kapitlet avslutas med en sammanfattande diskussion om några lärdomar som går att dra från aktuell forskning.

I kapitel 3 redovisas argument för och emot att tillämpa beteendeinsatser ur ett individ- och integritetsperspektiv. Kapitlet avslutas med en diskussion om några av för- respektive motargumenten.

I kapitel 4 görs en jämförelse av hur arbetet bedrivs i Storbritannien, USA, Nederländerna och Danmark. En internationell utblick är värdefull då andra länders erfarenheter kan bidra med kunskap och lärande.

I kapitel 5 ges ett förslag till ett analytiskt ramverk för att ge vägledning inom vilka områden beteendeinsatser kan utformas.

En fråga som undersöks i rapporten är huruvida det skulle vara lämpligt att inrätta en verksamhet för beteendeinsatser i Sverige. Andra länder har valt att inrätta särskilda organisationer för beteendeinsatser och frågan är om det är lämpligt, givet den svenska förvaltningsmodellen. I kapitel 6 summeras policyrekommendationer om hur det fortsatta arbetet skulle kunna genomföras i Sverige.

2 Förutsättningar för individuellt beslutsfattande

Kapitlet syftar till att kortfattat belysa de teoretiska grunderna för beteendeinsatser samt att visa på några, i sammanhanget relevanta, beteendemönster. Genomgången syftar inte till att vara heltäckande, utan till att visa på några vanliga fenomen som påverkar mänskligt beslutsfattande. För en mer utförlig genomgång se t.ex. Shafir (2012). I kapitlet kommer några exempel att redovisas för att illustrera vilka mekanismer som driver olika beteenden och hur beteenden kan förändras genom beteendeinsatser. Kapitlet avslutas med en sammanfattande diskussion av några lärdomar som går att dra från aktuell forskning.

2.1 Kort om beteendekonomi

Den teoretiska grunden för beteendeinsatser finns inom psykologi samt beteendekonomi, där ekonomiskt beslutsfattande analyseras utifrån kognitiva, känslomässiga och sociala faktorer. Ett grundläggande antagande i beteendekonomi är att mänskligt beteende är mer komplicerat än vad den enklaste ekonomiska standardmodellen förutsätter och individer antas därför inte vara fullt informerade, rationella och nytto-maximerande i alla besluts-situationer (Thaler & Mullainathan, 2008).

Flera förklaringar ges till individers bristande förmåga att fatta bra beslut, t.ex. förekomst av status quo bias, dvs. ovilja att fatta nya beslut; förenklingar eller tumregler som leder till felaktiga beslut; eller tidsinkonsistenta preferenser, dvs. jag ska börja träna imorgon, men skjuter upp det på nytt när morgondagen kommer (Madrian & Shea, 2001; Larrick & Soll, 2008; Volpp m.fl., 2008).

Beteendekonomi är ett växande forskningsfält och forskning bedrivs inom vitt skilda områden. Mycket av forskningen är empirisk och baseras på randomiserade kontrollerade tester (RKT) i kontrollerade miljöer (laboratoriexperiment) eller naturliga miljöer (fältexperiment). RKT utgör en viktig källa till kunskap då de ger säkrare underlag för att avgöra vilka åtgärder som är mest effektiva (Office of Management and Budget, 2006).

2.2 Individers beslutsfattande

Förespråkare av beteendeinsatser (och beteendekonomen i allmänhet) hävdar att inte tillräcklig hänsyn tas i våra offentliga system till hur människor faktiskt fattar beslut (Sunstein, 2013). Beteendekonomisk forskning visar att individer gör systematiska felbedömningar, har kognitiva begränsningar, förhalar beslut och har tidsinkonsistenta preferenser (DellaVigna, 2009). Dessutom kan individers brister i beslutsfattande leda till negativa konsekvenser för dem själva, t.ex. att personer inte sparar till sin egen pension (Madrian & Shea, 2001).

I de följande avsnitten redogörs kortfattat för några viktiga områden där forskningen har gett förklaringar till hur människor fattar beslut.

- i. Kognitiva hinder; status quo bias och effekt av framträdande information.
- ii. Tidsinkonsistenta preferenser; begränsad förmåga till självkontroll.
- iii. Referenspunkter påverkar beslut; förlustaversion och inramning av beslut.
- iv. Sociala normer; hur andra betar sig påverkar det egna beteendet.

2.2.1 Kognitiva hinder

I beteendekonomi studeras bl.a. individers förmåga att ta till sig och hantera information. Vår förmåga till uppmärksamhet brister ibland och leder då till suboptimala beteenden; vi använder oss av

tumregler och förenklingar, för mycket information eller för många handlingsalternativ kan få oss att fatta sämre beslut (Kahneman, 2011; Larrick & Soll, 2008). Komplicerade tariffer för exempelvis el eller mobilabonnemang kan leda till att konsumenterna använder sig av förenklingar som leder till suboptimala konsumtionsbeslut (Liebman & Zeckhauser, 2004).

En svensk reform som väckt internationellt intresse är utformningen av det svenska premiepensionssystemet från 2003. Cronqvist och Thaler (2004) använder det svenska premiepensionssystemet som ett avskräckande exempel på överdriven handlingsfrihet. När systemet sjösattes fanns över 460 fonder att välja mellan.⁴ Så många handlingsalternativ innebär enligt Cronqvist och Thaler inte en valfrihet, utan är närmast en börda för pensionsspararna. Vid så många valmöjligheter är det inte lätt att göra rätt.

I exempelruta 2.1 visas ett exempel där målen för politiken inte nåddes (att öka andelen med högre utbildning bland låginkomsttagare) eftersom ansökningsförfarandet upplevdes som alltför komplicerat.

Exempelruta 2.2 Kognitiva hinder vid komplicerade förfaranden

Ansökningsförfarandet ett hinder för att ansöka om studiefinansiering

I en randomiserad fältstudie prövades olika beteendeinsatser i syfte att få fler ungdomar från familjer med låg inkomst att ansöka om studiefinansiering till college i USA. I samband med kostnadsfri skatterådgivning till låginkomsttagare gavs ett erbjudande om hjälp med att fylla i studiefinansieringsansökan. Mycket av informationen till ansökan kunde importeras elektroniskt från skattedeklarationen.

Resterande frågor kunde fyllas i på ca 10 minuter.

Källa: Bettinger m.fl., 2012.

Därtill studerades effekten av att endast informera individer om studiefinansieringens storlek i förhållande till collegeavgiften.

Bland dem som fick individuell hjälp i samband med skatterådgivningen ökade ansökningsgraden från 32 till 44 procent. Effekten var därtill långvarig då de som hade fått hjälp även fullföljde sina studier i högre utsträckning än kontrollgruppen. För de individer som enbart fått ökad information märktes ingen effekt på ansökningsgrad eller slutförda studier.

⁴ Antalet fonder har ökat med tiden, 2016 fanns över 850 fonder.

Status quo bias

Ett beteende som har identifierats är s.k. status quo bias, dvs. att undvika att ändra tidigare fattade beslut. Även när tidigare gjorda beslut visar sig mindre bra (t.ex. val av sparform) ändrar många inte beslutet (Madrian & Shea, 2001; Thaler & Benartzi, 2004). Beteendet kan även observeras i det svenska premiepensions-systemet, där individer inte ändrar sitt ursprungliga val av fonder ens när fonderna går dåligt under flera år (Dahlquist & Martinez, 2015). Konsekvensen av status quo bias blir i dessa fall att individers pensionstillgångar urholkas.

Till följd av att status quo bias är vanligt är det viktigt hur ett förval är designat. Forskningen visar att förvalens utformning har effekt på beteendet (Loewenstein m.fl., 2015). Johnson och Goldstein (2003) studie visade att en ändring av förval från s.k. opt-in till opt-out hade effekt på organdonationer. I länder med opt-out lösning donerade i genomsnitt 85 procent av medborgarna medan 4–28 procent donerade i länder med opt-in system. Cronqvist och Thaler (2004) lyfter fram icke-vals alternativet i det svenska pensionssystemet som ett bra exempel på hur ett förval kan designas för att inte missgynna dem som inte gör aktiva val.

Se exempelruta 2.2 för ett exempel på förvallets betydelse från en studie gjord vid ett svenskt universitet.

Exempelruta 2.2 Förvalets betydelse**Förvalet kan påverka pappersförbrukningen**

Studien gjordes vid ett svenskt universitet. Två åtgärder testades, dels effekten av ett epost-meddelande där användaren ombads ändra standardinställning på sin skrivare, dels ändrades skrivarens förval till dubbelsidig utskrift automatiskt (dvs. utan att individen behövde göra något).

Studien visade att ca 30 procent av pappersförbrukningen berodde på skrivarinställningen. Genom att låta förvalet bytas automatiskt till dubbelsidig utskrift kunde pappersförbrukningen minskas med 15 procent. Effekten var omedelbar och varaktig. Epost med uppmaning om att själv ändra skrivarinställning gav i princip ingen effekt, vilket forskarna förklarar med status quo bias.

Källa: Egebark & Ekström, 2016.

Effekt av framträdande information

Ett fenomen som har studerats inom bl.a. beteendekonomi är hur individer reagerar på framträdande information. Beteendet kan ses som en strategi för att hantera informationsöverflöd. UK BIT prövade att sätta ett rött märke med texten "Betala nu!" på påminnelsebrevet om obetalda trafikböter. Det röda märket gjorde att fler öppnade kuvertet och ökade betalningarna med drygt 20 procent samt att 8 000 personer slapp få körkortet indraget (Behavioural Insights Team, 2015).

2.2.2 Tidsinkonsistenta preferenser

Ett väldokumenterat fenomen i beteendekonomisk forskning är att individer har preferenser som inte är konsistenta över tid (Loewenstein & Prelec, 1992). En förklaring till det är s.k. present bias, dvs. att individer värderar omedelbara belöningar mer än framtida belöningar (Hoch & Loewenstein, 1991). Se exempelruta 2.3 för ett exempel. För att hantera tidsinkonsistenta preferenser kan individer ha flera strategier, t.ex. åtaganden (Bryan, Karlan & Nelson, 2010) som stärker förmågan till självkontroll (se avsnitt 2.2.4 nedan).

Exempelruta 2.3 Tidsinkonsistenta preferenser**Undanröj det verkliga hindret - vindsisolering i Storbritannien**

I Storbritannien kan husägare ansöka om bidrag för att få vinden isolerad. Bidraget syftar till att minska energianvändningen. Trots bidraget och att vindsisoleringen skulle innebära minskade kostnader för uppvärmning avstod många hushåll från att isolera. Miljödepartementet äskade därför om medel för att höja bidraget.

UK BIT testade olika beteendeinsatser samt även en höjning av bidraget. Bl.a. fick en grupp ett erbjudande om det oförändrade bidraget för vindsisolering tillsammans med

en vindsröjningstjänst (till marknadspris). En annan grupp fick erbjudande om enbart ökat bidrag för vindsisoleringen. När isoleringen inkluderade en vindsröjningstjänst ökade efterfrågan tre gånger jämfört med kontrollgruppen. Det ökade bidraget ledde endast till marginell ökning. En förklaring till resultatet var att det egentliga problemet inte var bidragets storlek, utan att husägare inte måktade med att röja sina vindar, trots att de egentligen skulle vilja ha lägre uppvärmningskostnader.

Källa: Halpern, 2015.

Begränsad förmåga till självkontroll

Tidsinkonsistenta preferenser kan även yttra sig i form av begränsad förmåga till självkontroll (Ariely & Wertenbroch, 2002). Även när individer har tydliga preferenser för något kan det vara svårt att fullfölja intentionerna (Laibson, 1997). I valet mellan choklad eller frukt har studier visat att de flesta väljer frukt åt sig själva om valet gäller vad de ska få nästa vecka. Det omvända gäller när belöningen (dvs. att få frukt eller choklad) är omedelbar – då väljer de flesta choklad (Read & van Leeuwen, 1998). Forskning visar även att konsumenter som beställer hemleverans av mat tenderar att välja mer nyttigheter (som grönsaker) åt sig själva om leveransen ska komma om fem dagar jämfört med om leveransen beställs till nästa dag (Rogers, Milkman & Bazerman, 2007).

Självkontroll kostar på för de flesta individer, t.ex. visar studier på att förmåga till självkontroll försämras vid stress, distraktioner eller svårigheter (Mullainathan & Shafir, 2013). Shiv & Fedorikhin (1999) har visat att personer som deltagit i experiment som har krävt självkontroll, t.ex. som kräver många beslut eller hög grad av koncentration, äter mer chokladkaka efteråt. Ju mer självkontroll som behövs, desto mer tycks vår förmåga att fatta tidskonsistenta beslut påverkas (Spears, 2011).

2.2.3 Referenspunkter

Ett fenomen som har kunnat observeras i många försök är att individers upplevda nyttonivå beror på val av referenspunkt. Om en individ först får 100 000 kr och sedan blir av med 100 000 kr är det inte troligt att individens nyttonivå är oförändrad. Litteraturen visar på olika förklaringar, bl.a. att individer är förlustaverta. Förlustaversion innebär att individer inte värderar vinster och förluster lika mycket (Kahneman & Tversky, 1979). Kahneman och Tversky har i upprepade studier visat att de flesta tycker mer illa om förluster än de tycker vinster är bra (Kahneman, 2011). Se exempelruta 2.4 för ett exempel på hur kunskap om förlustaversion kan användas för att utforma en beteendeinsats. Tversky och Kahneman (1981) har även visat att beslut kan påverkas av hur olika alternativ presenteras, s.k. framing.

Exempelruta 2.4 Förlustaversion

Individers förlustaversion kan stimulera till viktnedgång

Studien syftade till att se om förlustaversion kunde vara en effektiv mekanism för att främja viktnedgång hos överviktiga. En grupp försökspersoner fick delta i ett lotteri om de klarade sina viktminskningsmål. En annan fick deponera en summa egna pengar på ett konto. Om de inte klarade att gå ner i

vikt förlorades pengarna. Om de klarade sina viktminskningsmål dubblerades istället pengarna på kontot. Båda grupperna gick ned mer än tre gånger mer i vikt jämfört med kontrollgruppen. Gruppen som hade deponerat pengar och riskerade förlora dem gick ned mest i vikt.

Källa: Volpp m.fl., 2008.

2.2.4 Sociala normer

Hur andra betar sig påverkar det egna beteendet, vilket bland andra Cialdini och Trost (1998) har visat. Om det t.ex. redan är skräpigt skräpar folk ned mer (Cialdini, Reno & Kallgren, 1990). Hur vi tror att andra uppfattar oss påverkar också beteendet, t.ex. är personer mer benägna att rösta om deras grannar får veta om de röstar eller ej (Gerber, Green & Larimer, 2008). Information om att den egna elförbrukningen är högre än grannarnas gör att individer tenderar att sänka sin elförbrukning (Alcott, 2011; Alcott & Rogers, 2012). Att använda sociala normer kan därför vara effektivt när beteende ska påverkas. I exemplet som redovisas i exempelruta 2.5 ökade skattebetalningarna med 4,5 procent. Det

kan noteras att beteendeinsatsen nästintill var kostnadsfri, då den bestod i ändrade formuleringar i brev som ändå skulle skickas.

Exempelruta 2.5 Sociala normer

Effektivare skatteindrivning genom sociala normer

Ett av UK BITs mer kända tidiga beteendeinsatser handlade om att ändra formuleringar i skatteverkets brev och att använda sig av sanna påståenden som exempel: "9 av 10 betalar sina skatter i tid" för att markera det socialt accepterade beteendet.

Deras försök visade att en användning av den sociala normen om att betala skatt fungerade för att öka skattebetalningarna. Beteendeinsatserna var i princip kostnadsfria (formuleringar ändrades i brev som ändå skulle skickas).

Källa: Behavioural Insights Team, 2015 och Halpern, 2015.

2.3 När beteendeinsatser inte har fungerat

En viktig källa till kunskap är studier och experiment som inte har fungerat, eller som har gett andra resultat än de förväntade. Även om det är relativt sällan studier med små eller inga resultat publiceras finns exempel på studier som inte har gett det resultat forskarna hade väntat sig. En gemensam nämnare för dessa är sociala normer. Forskning visar på att sociala normer är viktiga för vårt beteende men också att det ibland är svårt att på förhand förutse hur de påverkar en beslutssituation (Cialdini & Goldstein, 2004).

En del värden är svåra att tydliggöra och det finns risk att åtgärder slår tillbaka, t.ex. kan böter legitimera ett icke önskvärt beteende genom att personer kan betala sig fria. Gneezy och Rustichini (2000) provade att införa förseningsavgifter för att få föräldrar att hämta barn i tid från förskolor. Avgiften ökade oväntat förseningarna vilket forskarna förklarar med att införandet av avgiften ändrade den sociala normen hos föräldrarna - när de kunde betala vid sen ankomst upplevdes förseningarna som mer socialt accepterade.

I andra fall kan insatser slå fel för att det underliggande socialt accepterade beteendet är ett annat än det förväntade. I en studie av Bursztyn och Jenson (2015) prövades olika insatser för att se om sociala normer kunde leda till högre studieresultat bland elever i amerikansk high school. Forskarna ville undersöka effekten av att offentliggöra provresultaten. Något överraskande sjönk elevernas

resultat när de fick veta att deras resultat skulle bli offentliga för andra elever. De duktigaste elevernas resultat sjönk mest. Forskarna förklarade detta med att den sociala normen på den aktuella skolan, att inte visa sig studiemotiverad, var viktigare än att ha goda provresultat.

En studie om att använda sociala normer för att minska vattenförbrukningen visade på att sociala normer är mer samman-satta och komplicerade än forskarna tidigare förstått. Tidigare studier om att använda ett socialt budskap för att minska energi-användningen, ”Jämfört med dina grannar konsumerar du mer el”, har gett positiva effekter (Alcott, 2011). När konsumenterna i ett bostadsområde i Kalifornien rankades utifrån de som använde mest till minst vatten i närområdet samt de boende fick veta rankingen ökade dock högkonsumenterna sin vattenkonsumtion (Bhanot, 2015). Istället för att sträva efter att närma sig sina grannars konsumtionsnivå, tappade högkonsumenterna sin motivation att spara vatten.

För att öka antalet organdonationer testade UK BIT olika varianter av ett meddelande avsett att öka viljan att donera (Behavioural Insights Team, 2014). I en av varianterna testades ett meddelande med en social norm (”Varje dag väljer tusentals människor som ser den här hemsidan att anmäla sig till organ-registret”) plus en bild på leende personer. Den kombinationen ledde oväntat till sämre resultat jämfört med kontrollgruppen som inte gavs något meddelande med social norm. Forskarna hade trott att just kombinationen social norm plus bild skulle ge mest effekt eftersom bilder på människor ofta är effektiva.

För att minska överförskrivning av läkemedel gjorde SBST tillsammans med forskare, sjukvårdshuvudmän och Center for Medicare and Medicaid Services beteendeinsatser riktade mot läkare (SBST, 2015). Ett meddelande med social norm till läkare som förskriver mer mediciner än genomsnittet togs fram. I meddelandet jämfördes den aktuella läkarens förskrivningsgrad med genomsnittet och det påpekades att läkaren skriver ut mer preparat än andra. Detta hade inte någon mätbar effekt. I projektet prövas nu andra insatser för att identifiera åtgärder som kan fungera bättre.

2.4 Slutsatser

Forskningen om beteendekonomi ger många exempel på situationer där beteendeinsatser kan fungera.

Beteendeinsatser handlar om att påverka individens val utan att begränsa handlingsfriheten. De syftar till att hjälpa individen att välja ett alternativ som främjar dennes och/eller kollektivets välfärd. Beteendeinsatser handlar inte om att ändra individers värderingar eller åsikter. Det är därför viktigt att beteendeinsatser som använder sig av sociala normer ska utgå från rådande normer eller sanna påståenden. Som avsnittet har visat blir effekterna av en beteendeinsats ibland en annan än den förväntade. Det är därför viktigt att använda vetenskapliga metoder för att pröva och förstå vilka åtgärder som är effektiva.

För att insatserna ska vara effektiva behöver mekanismerna bakom beteenden förstås. En svaghet med beteendeinsatser är dock att åtgärder kan vara olika effektiva beroende på målgrupp, det kan därför vara svårt att designa en åtgärd som fungerar för alla. En annan svaghet är att effekten av åtgärderna kan ha begränsad varaktighet. Resultat från begränsade insatser kan därtill visa sig inte hålla när en åtgärd införs nationellt.

Många viktiga resultat i beteendekonomi grundar sig i forskning i socialpsykologi och experimentell ekonomi. För närvarande pågår en debatt om tillförlitligheten i forskningen inom båda dessa fält. Debatten handlar om den låga replikerbarheten av studier. Inom framförallt psykologi, men även inom experimentell ekonomi, har möjligheten att replikera studier ifrågasatts, då resultaten inte visat sig vara robusta när studierna gjorts om (Open Science Collaboration, 2015; Camerer m.fl., 2016). Det finns även en liknande diskussion inom andra forskningsfält, t.ex. inom den medicinska forskningen (Ioannidis, 2005). Mer kunskap om vilka metoder som fungerar och en öppenhet kring resultat är därför nödvändigt.

3 Argument för- och emot beteendeinsatser

I kapitlet redovisas argument för- och emot att tillämpa beteendeinsatser ur ett individ- och integritetsperspektiv. Argumenten samlas i två grupper; dels argument som berör paternalistiska perspektiv på beteendeinsatser, dels argument som förs fram om att beteendeinsatser inte bör ersätta traditionella politiska styrmedel.⁵ Kapitlet avslutas med en diskussion.

3.1 Beteendeinsatser och paternalism

En återkommande kritik mot beteendeinsatser är att de innebär för mycket paternalism. Thaler och Sunstein (2003) försökte förekomma debatten genom att redan från början tydliggöra att det handlade om att det offentliga skulle påverka individers beslutsfattande utan att inskränka individers handlingsfrihet.

Nudge (som var termen de använde 2008) är enligt Thaler och Sunstein ett uttryck för något som de benämnde libertariansk paternalism, dvs. att utan att begränsa individers handlingsfrihet söka påverka dem att fatta informerade och kloka⁶ beslut i syfte att öka individens och/eller samhällets välfärd. I länder där den politiska debatten kretsar kring statens omfattning, vilket den gör i USA, har mycket kritik riktats mot nudge då det anses innebära för mycket inblandning från staten i individers ensak (Sunstein, 2013). Kritiker menar även att det inte kan klarläggas om det är moraliskt

---

⁵ Argument om att experiment i form av randomiserade kontrollerade tester (RKT) kan strida mot likabehandlingsprincipen kan också förekomma. RKT är dock en vetenskaplig metod som inte är specifik för beteendeinsatser.

⁶ Med kloka menas här beslut som skulle ligga i individens intresse/öka individens eller samhällets välfärdsnivå. Att sluta röka skulle motsvara ett klokt beslut.

riktigt att underordna individers självbestämmande till förmån för ett ökat välbefinnande (Meiton, 2015).

Förespråkare för beteendeinsatser framhåller att det inte finns någon beslutsarkitektur som är neutral (Halpern, 2015). Alla beslutssituationer behöver designas; en ansökningsblankett måste se ut på något sätt, information till medborgare/individer behöver formuleras på något sätt. Att välja att inte göra det enklare för individer att göra kloka val är också ett val (Sunstein, 2013). Förespråkare menar därtill att det många gånger inte i första hand är individens förmåga till beslutsfattande som brister, utan att det är valsituationens utformning som brister i ändamålsenlighet (Sunstein, 2013). När beslutssituationer inte är genomtänkt utformade kan det leda till att individer inte fattar optimala beslut, t.ex. om den egna ekonomin, vilket brukar motivera ingripanden från det offentliga. Detta argument kan få extra styrka av att personer förefaller ha särskilt svårt att fatta ändamålsenliga beslut när de befinner sig i utsatta situationer. Till exempel verkar ekonomisk utsatthet i sig leda till sämre förmåga att fatta kloka ekonomiska beslut (Mullainathan & Shafir, 2013).

Andra kritiker tar sin utgångspunkt i en misstro mot statens intentioner och mot att staten kan påverka individers handlande utan individers vetskap. Kritiken utgår delvis från ett antagande om att beteendeinsatser behöver ske i det fördolda för att vara effektiva. Därtill menar kritiker att beslutsfattare inte nödvändigtvis kan förstå vilket beslut som är det bästa för individen. Ur det perspektivet kan beteendeinsatser framstå som manipulation, ett underminerande av demokratin och inte som ett uttryck för välvillig paternalism (se bland andra Farrell & Shalizi, 2011). Individens egna värderingar och preferenser behöver inte heller vara desamma som statens, vilket gör att beteendeinsatser kan upplevas som negativa (Hansen & Jespersen, 2013). Det finns en risk för att ändringar av beslutsarkitekturen kan upplevas som synonym med manipulation (Zimmerman, 2016).

Förespråkare hävdar att beteendeinsatser inte ska innebära att individens handlingsfrihet begränsas och att de alltid ska användas för att främja individers och/eller samhällets välfärdsnivå (Thaler och Sunstein, 2008). Förespråkare menar vidare att det är viktigt att beteendeinsatser bedrivs transparent (se bl.a Halpern, 2015 och Sunstein, 2013). Det finns studier som t.ex. visar att en ändring av

förval fungerar även när individer har vetskap om förändringen (Loewenstein m.fl., 2015). Slutligen hävdar förespråkare att beteendeinsatser ska bedrivas i medborgarnas intresse (Halpern, 2015). Om målen för politiken upplevs som legitima och förenliga med individens värderingar, brukar individer vara övervägande positiva till nudge (pågående forskning enligt personlig kommunikation med Cass Sunstein, 2 maj 2016).

I tabell 3.1 nedan redovisas några vanliga argument för- och emot beteendeinsatser från ett paternalistiskt perspektiv.

Tabell 3.1 Argument för och emot beteendeinsatser ur ett paternalistiskt perspektiv

Argument mot beteendeinsatser	Argument för beteendeinsatser
Staten kan påverka individer utan deras vetskap	Beteendeinsatser handlar inte om nya regler eller förbud, individens handlingsfrihet är oförändrad
Staten lägger sig i individers ensak	Välfärdsstaten är redan i sig ett uttryck för välmenande paternalism
Beteendeinsatser är inte transparenta	Insatserna bör redovisas öppet
Staten kan uppfattas som manipulativ	Det finns ingen neutral beslutsarkitektur, all design påverkar resultatet
Staten verkar inte alltid i gott syfte	Viktigt med förtroende mellan stat och medborgare, det ska handla om information - inte propaganda

3.2 Beteendeinsatser och behovet av traditionella styrmedel

En vanlig kritik mot beteendeinsatser är att de syftar till att möjliggöra ytterligare begränsningar av välfärdsstaten. Kritiker menar att beteendeinsatserna kan ha en dold libertariansk agenda, dvs. genom att betona individuell frihet och ansvar kan det användas för att genomföra nedskärningar i välfärdsstaten (Sugden, 2009). Dessutom riktas kritik mot beteendeinsatser för att de kan användas istället för viktiga politiska reformer, regleringar eller lagändringar. Framför allt forskare inom folkhälsoområdet har påpekat att beteendeinsatser riskerar att flytta fokus och resurser från nödvändiga regleringar till ineffektiva beteendeinsatser (Bonell m.fl., 2011; Loewenstein m.fl., 2012; Rayner & Lang, 2011).

Förespråkare menar att beteendeinsatser inte ska ses som en ersättning, utan som ett komplement, till traditionella politiska styrmedel. Ett uttalat syfte för beteendeinsatser är att nå politikens mål med effektivare metoder, det finns inte något självändamål att minska statens åtaganden. Halpern (2015) och Sunstein (2013) menar att det inte finns en motsättning i att pröva olika metoder för att uppnå målen för politiken.

En hörnsten för beteendeeconomiskt grundade insatser är att de bygger på empiriska studier om mänskligt beteende (Shafir, 2012). Beteendeinsatser ska vara evidensbaserade (se t.ex. Roberto & Kawachi, 2016 och Thaler & Sunstein, 2008). Det innebär att vetenskapliga metoder ska användas för att välja de insatser som uppnår målen för politiken på det mest kostnadseffektiva sättet.

I tabell 3.2 nedan redovisas några vanliga argument för och emot att använda beteendeinsatser som policyinstrument.

Tabell 3.2 Argument för och emot beteendeinsatser som policyinstrument

Argument mot beteendeinsatser	Argument för beteendeinsatser
Genomgripande reformer behövs	Beteendeinsatser är inte en ersättning för, utan ett komplement till, traditionella styrmedel
Kan vara frestande att använda beteendeinsatser istället för att göra komplicerade politiska reformer	De metoder som fungerar bäst bör användas. Viktigt att kunna pröva sig fram.
Beteendeinsatser kan inte lösa större samhällsproblem	Beteendeinsatser kan bidra till att lösa större problem t.ex. klimatförändringar, men kan inte vara den enda lösningen
Beteendeinsatser fungerar inte i längden	Mer kunskap behövs om metoder och effekternas varaktighet

3.3 Finns det skäl för att systematiskt tillämpa beteendeinsatser i Sverige?

Det finns viktiga argument för och emot att bedriva beteendeinsatser i offentlig sektor. Det centrala för denna rapport är att de principiella invändningarna är viktiga men att skälen för att pröva beteendeinsatser överväger.

Paternalistiska argument mot beteendeinsatser kan ha stor bärighet när graden av förtroende för offentliga institutioner och

verksamhet är låg. I samhällen där det finns en lägre grad av tillit finns risk för att beteendeinsatser möts med misstänksamhet från medborgarna. Citatet nedan (Zimmerman, 2016) sammanfattar på ett bra sätt att beteendeinsatsers legitimitet beror på hur de genomförs.

”What seems clear in this debate is that the legitimacy of nudging is only as strong as the credibility of the entity doing the nudging.”

Sverige är ett land med väl fungerande förvaltning, stabila offentliga finanser och där allmänheten generellt har ett högt förtroende för det offentliga (OECD, 2015). Det höga förtroendet för den offentliga förvaltningen har därtill varit stabilt under lång tid (OECD, 2013). Dessutom kan den svenska välfärdsstatens omfattning redan i sig själv ses som ett uttryck för paternalism. Myndigheter och andra aktörer har sedan länge använt åtgärder som liknar beteendeinsatser utan att använda termen (exempelvis Anslagstavlan, orange kuvertet om den allmänna pensionen). Det får därför anses finnas relativt goda förutsättningar för att utveckla användningen av beteendeinsatser i Sverige.

4 Beteendeinsatser i andra länder

I kapitlet redovisas hur arbetet med beteendeinsatser bedrivs i olika länder. Internationellt finns ett växande intresse för att starta verksamheter för beteendeinsatser i offentlig verksamhet. Under 2016 fanns verksamheter etablerade i ca 50 länder (French & Oreopoulos, 2016), bl.a. i flera OECD-länder. Även Världsbanken och EU-kommissionen har startat verksamheter.

Olika länder har valt olika organisationsformer beroende på förutsättningar, politiskt stöd och förvaltningsmodell. OECD har beskrivit det som ett val mellan i huvudsak nedanstående alternativ (Lunn, 2013).

- i. Särskild enhet inom den centrala förvaltningen (t.ex. inom regeringschefens kansli).
- ii. Nätverk bestående av representanter för bland annat departement, myndigheter och forskningen.
- iii. Ad-hoc baserade projekt där beteendeinsikter tillämpas i specifika frågor.

Internationella jämförelser är värdefulla även om de har vissa begränsningar då förhållanden och organisationsformer skiljer sig åt mellan olika länder. En internationell utblick kan trots det bidra med lärdomar för svensk del. Nedan följer några exempel från länder med verksamheter som kan inrymmas i något av alternativen ovan.

4.1 Särskild enhet inom den centrala förvaltningen

4.1.1 Behavioural Insights Team i Storbritannien (UK BIT)⁷

UK BIT startades 2010 som en enhet kopplad till premiärministerns kansli. Arbetet inriktades på att i samarbete med några departement identifiera, genomföra och utvärdera olika insatser. Till enheten knöts en styrgrupp bestående av bland andra premiärministerns statssekreterare och andra nyckelpersoner i regeringen. Enheten hade från start ett starkt politiskt stöd, vilket yttrade sig i form av ett personligt engagemang från premiärministern. Det uttalade politiska stödet har beskrivits som en framgångsfaktor av företrädare för UK BIT (Halpern, 2015 och personlig kommunikation, 7 juni 2016).

UK BIT inrättades samtidigt som Storbritannien genomgick omfattande besparingsåtgärder till följd av den ekonomiska krisen. Enligt Sanders och Hallsworth (2016) bidrog krismedvetandet inom statsförvaltningen till en vilja och ett behov av att ompröva verksamheter på ett annat sätt än tidigare.

I samband med att UK BIT skapades fastställdes operativa målsättningar för verksamheten. Ett övergripande mål för verksamheten var att enheten skulle uppfylla sina målsättningar inom två år. Om målsättningarna inte hade uppfyllts skulle UK BIT läggas ner. Enligt Halpern (2015) formulerades målen som att enheten skulle:

- i. omforma två större policyområden samt stödja arbetet inom ett flertal andra policyområden,
- ii. sprida kunskap inom regeringskansliet om att beteendeinsatser kan vara ett alternativ eller komplement till regleringar eller förbud,
- iii. leda till besparingar motsvarande minst tio gånger kostnaden för kansliet inom två år.

Enheten bemannades med en blandning av akademiker och tjänstemän. Forskarens kunskaper om metoder kompletterades med tjänstemäns kunskaper om den politiska processen. Blandningen av

---

⁷ Avsnittet bygger på Behavioural Insights Team (2015), Halpern (2015), Lourenço m.fl. (2016), Sanders & Hallsworth (2016) samt personlig kommunikation med företrädare för UK BIT.

kompetenser har beskrivit som en framgångsfaktor (personlig kommunikation, 7 juni 2016).

Brittiska parlamentet gjorde en uppföljning av verksamheten 2011 (House of Lords, 2011) och fann att beteendeinsatser i vissa fall kunde vara påkallade men att de inte alltid var tillräckligt effektiva för att åstadkomma förändringar. Uppföljningen landade dock i en rekommendation om att UK BIT skulle få fortsätta sitt arbete.

Inom ramen för sitt arbete har UK BIT genomfört över 150 randomiserade kontrollerade tester, varav många till en låg kostnad (Behavioural Insights Team, 2015). UK BIT har främst gjort insatser inom skatteområdet, pensionssparande, folkhälsoområdet, arbetsmarknad- respektive utbildningspolitik samt effektiviseringar av offentlig verksamhet.

UK BIT avknoppades 2014 och är numera ett delstatligt ägt konsultbolag. UK BIT har bidragit med experthjälp för att starta liknande verksamheter i Singapore, Australien och USA. UK BIT har löpande publicerat resultat från sina försök och om metoderna för sitt arbete (se t.ex. Behavioural Insights Team, 2013 och 2014).

Arbets sättet har fått en förankring i den brittiska förvaltningen och det finns idag ytterligare 15 enheter för beteendeinsatser etablerade inom departement och myndigheter (Behavioural Insights Team, 2016).

4.1.2 Social and Behavioral Sciences Team (SBST) i USA⁸

SBST startade 2014 efter att president Obama inrättat enheten som en forsknings- och stödfunktion inom Vita huset. Enheten samarbetar med nätverk av experter, myndighetsföreträdare och forskare.

Enligt SBST årsrapport (Social Behavioral and Sciences Team, 2015) finns två huvudsakliga målsättningar för kommande år; dels ska SBST bidra till att tillgängligheten till förmåner och transfereeringar förbättras genom förenklingar och förbättringar, dels ska effektiviteten i offentlig verksamhet öka.

---

⁸ Avsnittet bygger på Social Behavioral and Sciences Team (2015 och 2016), personlig kommunikation med företrädare för SBST och med forskare vid Harvard University.

Företrädare för SBST betonar att det har varit viktigt att från start kunna visa på konkret nytta för berörda verksamheter, dvs. att verksamheten kan bidra med användbara resultat. Till SBST bildades därför en arbetsgrupp där olika departement och myndigheter ingick. För att delta i arbetsgruppen behövde respektive departement och myndighet formulera en projekttid i inom ett område där insatser behövdes. SBST har sedan tillsammans med deltagande departement och myndigheter genomfört projekt utifrån de problemställningar som identifierats av respektive verksamhet.

Enligt företrädare för SBST har en strategi varit att låna ut eller sekondera personal till olika projekt (personlig kommunikation, 11 maj och 7 juni 2016). De menar att det har varit en styrka för SBST att kunna erbjuda personal till att genomföra projekt, eftersom det ökar chanserna för att projekt faktiskt genomförs samt att det sprider metoder och arbetssätt.

En annan strategi har varit att utveckla ett nära samarbete med framstående universitet. SBST erbjuder praktik och placeringar för att säkerställa att forskare arbetar vid enheten. Enligt företrädare för SBST (personlig kommunikation, 11 maj 2016) säkerställer nära band till aktuell forskning att projekten använder goda vetenskapliga metoder och att kompetenser utvecklas.

SBST har valt en hög grad av transparens och publicerar löpande sina projekt (Social Sciences and Behavioral Insights Team, 2015 och 2016). Även projekt som har misslyckats har redovisats (se t.ex. insatser för att få läkare att förskriva färre mediciner i avsnitt 2.3).

4.2 Nätverk av representanter för bland annat departement, myndigheter och forskning

4.2.1 Secretariat for Behavioural Insights i Nederländerna⁹

Nederländerna har valt att organisera arbetet med beteendeinsatser i ett nätverk bestående av representanter för departement, myndig-

---

⁹ Avsnittet bygger på Lourenço m.fl. (2016) och personlig kommunikation med forskare vid Tilburg University (Nederländerna) och företrädare för den nederländska statsförvaltningen.

heter och forskare. Nätverket samordnas sedan 2014 av ett sekretariat som är placerat i Finansdepartementet. I nätverket ingår deltagare från elva olika departement och myndigheter. I de flesta av departementen finns egna verksamheter för beteendeinsatser.

I Miljö- och infrastrukturdepartementet etablerades den första enheten för beteendeinsatser 2012. Enligt länderjämförelsen som EU-kommissionen gjort (Lourenço m.fl., 2016) har enheten tagit fram ett analytiskt ramverk för hur beteendeinsatser kan tillämpas i policysammanhang.

Departementen bedriver självständiga projekt och har kommit olika långt med att tillämpa beteendeinsatser. Omfattningen och inriktningen av verksamheterna varierar mellan nätverkets deltagare.

Enligt förvaltningsföreträdare ökar kunskapen om nätverkets verksamhet även om de har haft svårt att få större genomslag i statsförvaltningen (personlig kommunikation, 7 juni 2016). Inom ramen för nätverket har några studier gjorts, t.ex. ett försök att genom beteendeinsatser minska energianvändningen i företag samt några pilotstudier inom departement. Flera departement har även initierat pilotstudier för att analysera effekterna av beteendeinsatser.

4.3 Ad-hoc baserade projekt där insikter från beteendeekonomi tillämpas i specifika frågor

4.3.1 Ad-hoc projekt i Danmark¹⁰

I Danmark samarbetar Arbetsmarknads-, Utbildnings- och Näringsdepartementen tillsammans med en kommun för att hitta innovativa lösningar i en statligt finansierad tankesmedja (Mindlab). Mindlab har genomfört några projekt där beteendeinsatser har prövats, bl.a. har de förbättrat information om företagsbeskattning till småföretagare.

Några myndigheter har även börjat arbeta med beteendeinsatser mer strukturerat. Det finns även en ideell organisation (iNudgeYou) som prövar olika beteendeinsatser och som sprider

---

¹⁰ Avsnittet bygger på Halpern (2015), Lindahl & Stikvoort (2015), Lourenço m.fl. (2016) och Mont m.fl. (2014).

kunskap om metoder och arbetssätt. Organisationen har tillsammans med forskare genomfört ett försök med att minska nedskräpningen i Köpenhamn genom att måla gröna fotspår till soptunnorna. Deras försök minskade nedskräpningen med över 40 procent (Naturvårdsverket, 2014). Det positiva resultatet har lett till att liknande insatser prövats i Storbritannien och Australien (Halpern, 2015).

4.4 Lärdomar från andra länder

En lärdom från de länder som har etablerat verksamheter för beteendeinsatser (t.ex. Storbritannien och USA) är att det är viktigt att formulera tydliga och operativa målsättningar. Enligt företrädare för UK BIT underlättade tydliga mål en fokusering av verksamheten (personlig kommunikation, 7 juni). För UK BIT infördes till och med ett skarpt måldatum för verksamheten; om inte mätbara resultat (besparingar motsvarande tio gånger kostnaden för kansliet) hade uppnåtts inom två år skulle verksamheten läggas ned.

En annan lärdom från andra länder är att det är centralt att tidigt kunna visa på hur verksamheten kan bidra med resultat. I Storbritannien genomförde UK BIT t.ex. under sitt första verksamhetsår beteendeinsatser för att minska energiförbrukningen inom Regeringskansliet, bl.a. ändrades förvalet för temperaturinställningar. Beteendeinsatserna ledde till minskade energikostnader om ca 13 miljoner GBP årligen (Behavioural Insights Team, 2011). När verksamheten kunde visa på resultat i form av effektiviseringar var det lättare att få politiskt stöd för verksamheten (Halpern, 2015). SBST har exempelvis initialt genomfört projekt för att visa att metoderna fungerar och att beteendeinsatser kan införas till låg kostnad.

En annan lärdom från andra länder är att det är viktigt att utföra beteendeinsatser till en låg kostnad. Om de kostar lite att genomföra krävs inte så stora effekter för att beteendeinsatserna ändå ska vara lönsamma. För att sänka administrationskostnader för utmätningar, prövade UK BIT att skicka SMS till skuldsatta om att utmätning var förestående (Halpern, 2015). Detta mer än fördubblade inbetalningarna jämfört med att skicka brev och ledde till

att många utmätningar inte behövde göras. Halpern (2015) förklarar resultatet med att en del skuldsatta inte öppnar brev från myndigheter och att informationen därmed inte når fram.

Ytterligare en lärdom från intervjuer är vikten av att bygga förtroende för verksamheten genom transparens och öppenhet i arbetssättet. SBST offentliggör vilka projekt de arbetar med, även resultat från projekt som inte fungerar har redovisats. Ett uttalat syfte med öppenheten är att öka förtroendet för verksamheten och visa på verksamhetens värde (personlig kommunikation, 11 maj). I Tyskland har dock den nystartade enheten för beteendeinsatser behövt hantera en medial och politisk debatt som uppstått till följd av att verksamhetens syften ifrågasatts. Enligt företrädare för den tyska verksamheten för beteendeinsatser har de valt att inte offentliggöra vilka projekt de arbetar med, eftersom de anser att projektens resultat då kan påverkas (personlig kommunikation, 7 juni 2016). Projekten kommer att offentliggöras när de är avslutade och resultat finns.

I Storbritannien har s.k. What Works Institutes skapats i syfte att samla, sprida och öka kunskaperna om vilka metoder som har hög kostnadseffektivitet. Institutet för utbildningsfrågor har sedan starten 2011 gjort mer än 90 stora försök, varav alla utom fem var randomiserade kontrollerade tester. Mer än 4 000 skolor och 600 000 barn har omfattats. På fyra år har institutet gjort fler storskaliga försök än vad man någonsin tidigare gjort inom utbildningssektorn. Det har bl.a. resulterat i en verktygslåda som skolor och politiker kan användas sig av inför beslut om nya satsningar.¹¹

Slutligen är en lärdom att organisationsformen kan ha betydelse för hur arbetet kan få fäste i förvaltningen. Ett utpekat ansvar för frågorna tydliggör avsändaren samt kan fungera som en samlande och pådrivande kraft enligt Halpern (2015). Samtidigt är förankringen och samarbetet med linjeorganisationer helt avgörande för att framgångsrikt kunna tillämpa beteendeinsatser (Sanders & Hallsworth, 2016).

UK BIT som är det kansli för beteendeinsatser som funnits längst, har samlat sina erfarenheter i ett ramverk (APPLES, se

---

¹¹ Verktygslådan finns tillgänglig på <https://educationendowmentfoundation.org.uk/evidence/teaching-learning-toolkit/>

tabell 4.1 nedan). Syftet är att underlätta och vägleda andra länder i utformning, placering och inriktning av verksamheten.

Tabell 4.1 Sammanfattning av brittiska erfarenheter

APPLES FRAMEWORK	
Administrative support (Administrativt stöd)	Stöd behöver finnas bland seniora och höga tjänstemän inom Regeringskansliet. Enhetens arbete behöver vara förankrat inom flera departement.
Political support (Politiskt stöd)	Politiskt stöd och intresse är mycket viktigt. Som en miniminivå behöver man fundera över hur verksamheten passar in i det aktuella politiska sammanhanget och regeringens prioriteringar.
People (Personal)	Kritisk framgångsfaktor att ha rätt mix av personer och kompetenser. En hög kompetens inom beteendekonometri samt erfarenhet av att kunna navigera i politiska sammanhang.
Location (Läge)	Placera kontoret centralt, dvs. i eller nära Regeringskansliet. Helst i samma byggnad där centrala regeringskanslifunktioner finns.
Experimentation (Experimentera)	Välkomna experimentella metoder. Skeptiker kommer behöva övertygas, effekter kommer behöva kvantifieras. Centralt att testa, lära och anpassa insatserna.
Scholarship (Studier)	Viktigt med kunskap om aktuell forskning och kunskap inom beteendekonometri. Identifiera relevanta forskare och knyt en akademisk expertgrupp till arbetet.

Källa: Halpern. 2015.

5 Ett ramverk för att tillämpa beteendeinsatser

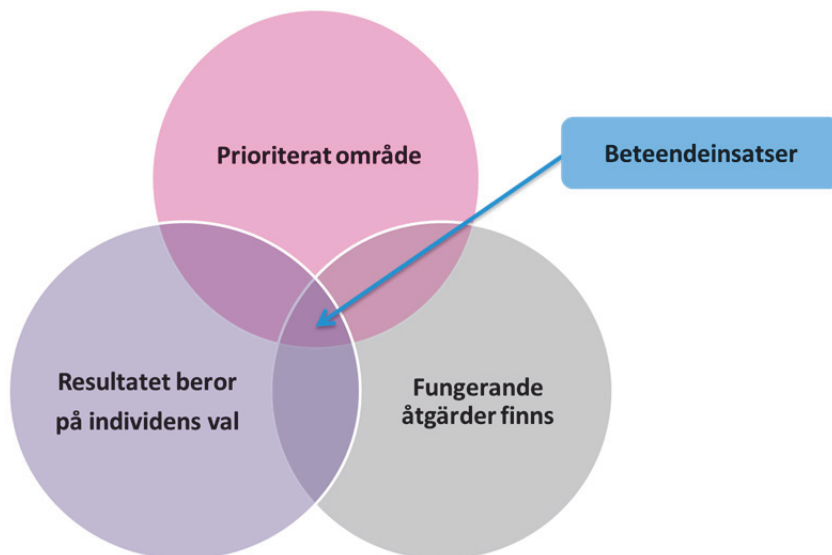
En slutsats från tidigare kapitel är att beteendeinsatser kan vara värdefulla och att de skulle kunna tillämpas systematiskt i Sverige. För att beteendeinsatser ska skapa mervärde och leda till samhälls-ekonomiska vinster är det viktigt att åtgärderna riktas till områden där det finns samhälls-ekonomiska problem. I det här kapitlet föreslås ett enkelt analytiskt ramverk som kan användas för att välja ut områden där beteendeinsatser kan tillämpas.

5.1 Kort om ramverket

För att beteendeinsatser ska vara ett meningsfullt verktyg och leda till förändring kan det vara nödvändigt att med någon systematik välja insatser så att de skapar värde. En process som drivs av olika aktörers hjärtefrågor riskerar att bli godtycklig och beteendeinsatserna kan då uppfattas som mindre legitima. Ett ramverk kan därför vara användbart för att vägleda hur beteendeinsatser kan tillämpas.

Ett förslag till ett enkelt ramverk visas i figur 5.1. I skärningsytan för vad som är ett prioriterat område, för vad som är ett resultat av individers val och där fungerande åtgärder finns kan beteendeinsatser vara ändamålsenliga. I de följande avsnitten kommer ramverket att utvecklas och förklaras. Syftet med ramverket är att vägleda till var beteendeinsatser kan skapa värde genom att lösa samhälls-ekonomiska problem.

Figur 5.1 Ramverk för att välja var beteendeinsatser kan tillämpas

5.2 Prioriterade områden

Enligt forskaren och författaren Cass Sunstein (personlig kommunikation, 2 maj 2016) är det viktigt att insatserna redan från början används till att försöka lösa vad som uppfattas som angelägna samhällsproblem så att inte verksamheten ses som enbart experimentell eller marginell; det är inte alla samhällsproblem som kan adresseras med beteendeinsatser och det är inte alla beteendeinsatser som adresserar angelägna samhällsproblem. Även företrädare från SBST och UK BIT betonar vikten av att skapa mervärde genom att lösa samhällsproblem (personlig kommunikation, 11 maj respektive 7 juni 2016).

Det är inte nödvändigt att ha samhällsekonomiska konsekvenser som enda kriterium. Ett annat sätt att identifiera viktiga samhällsutmaningar är att sortera ut de mest prioriterade områdena på den politiska dagordningen. Olika tillvägagångssätt är tänkbara för att sortera bland de många angelägna frågor som finns¹², t.ex. kan hänsyn tas till de områden som väljarna anser vara viktigast, till de

¹² Det kan finnas skillnader mellan den politiska dagordningen på nationell kontra lokal/regional nivå. Här avses dock en nationell dimension.

budgetmässigt stora områdena inom den offentliga sektorn eller kan andra kriterier avgöra vad som är prioriterat.

Viktiga samhällsfrågor för väljarna

Det görs regelbundna mätningar av vilka samhällsfrågor som väljarna anser är viktiga. Statistiska centralbyrån (SCB) har tillsammans med Göteborgs universitet gjort väljarundersökningar i samband med riksdagsval sedan 1956. Deras mätserie är ett av världens mest omfattande material om väljarsympatier (SCB, 2015). Mätningar görs även i samband med riksdagsval i den s.k. vallokalsundersökningen. Genom åren har sysselsättnings-, utbildnings- och sjukvårdsfrågor varit de mest prioriterade samhällsfrågorna (ValU, 2014). Mellan riksdagsval görs också opinionsmätningar och under hösten 2015 fick invandrings- och integrationsfrågor stort genomslag i samband med flyktingsituationen i Europa (DN/Ipsos, maj 2016).

Områden med stor budgetpåverkan

Samhällsfrågor kan också väljas efter hur stor budgetär omfattning de har. Den offentliga sektorns utgifter utgör ca hälften av Sveriges BNP (SCB, 2015). Givet att de offentliga finanserna till största del är finansierade av skatter är även skattesystemet en stor budgetär fråga. Stora budgetära frågor överlappar delvis de frågor som väljarna anser är viktigast. Utgifter för socialt skydd, utbildning, offentlig förvaltning samt hälso- och sjukvård är de största posterna och uppgår till drygt 80 procent av offentlig sektors utgifter (Statskontoret, 2016).

Områden som är politiskt prioriterade av andra skäl

En sortering av prioriterade frågor kan även göras utifrån andra kriterier, t.ex. kan politiska värderingar avgöra vad som är angelägna samhällsfrågor. Det kan t.ex. handla om hur vi bör hantera de demografiska utmaningarna, hur vi kan öka använd-

ningen av hållbara energikällor eller hur vi bör hantera effekter och konsekvenser av globaliseringen.

5.3 Resultatet beror på individers val

Beteendeinsatser bör bara vara aktuella om det är individers beslutsfattande som ensamt eller tillsammans med andra orsaker ligger bakom de oönskade konsekvenserna. Mänskligt beteende är en faktor i snart sagt alla samhällsfrågor men många gånger kan kopplingen vara svag och lösningen bör då sökas i annat än i beteendeinsatser.

Ett exempel på ett samhällsekonomiskt viktigt och politiskt prioriterat område som inte i första hand har med individers beslutsfattande att göra är e-hälsa och vårdens it-system. Enligt regeringens och SKL:s vision ska Sverige 2025 vara bäst i världen på e-hälsa (Överenskommelse Vision e-hälsa 2025, 2016). För att kunna nå målet och ta tillvara den digitala tekniken kommer sannolikt omfattande investeringar, strukturella förändringar samt mer informationsutbyte mellan vårdgivare vara nödvändiga (McKinsey & Company, 2016). Enligt Vårdanalys (2014) satsar landstingen sammanlagt 2,8 procent av sin budget på it, vilket kan jämföras med genomsnittet för offentlig sektor som är 4,4 procent. Landstingens it-satsningar har inte ökat de senaste tio åren trots att antalet användare har ökat med 90 procent (Jerlvall & Pehrsson, 2014). Hur landstingens it-utmaningar ska hanteras är en samhälls-ekonomiskt viktig fråga men som i första hand handlar om finansiering, organisationsfrågor och politiska prioriteringar (Effektiv vård, 2016), vilket gör att beteendeinsatser troligen inte kan lösa vårdens it-utmaningar.

Inom ett prioriterat område kommer det dessutom troligen finnas en mängd underområden som kan vara mer eller mindre lämpade för beteendeinsatser. Ett politiskt viktigt område som digitaliseringens konsekvenser innehåller frågor om äganderätter, produktmarknadskonkurrens och arbetsmarknadens funktionssätt (Heyman, Norbäck & Persson, 2016) vilka inte i första hand har med individers val att göra. Däremot har individers val av utbildning kopplingar till digitaliseringen. Heyman, Norbäck och Persson (2016) har visat att valet av utbildning är viktigt för

möjligheten till sysselsättning och bra löneutveckling i en allt mer digitaliserad ekonomi. Deras analyser visar att personer med enbart grundskoleutbildning har störst risk att förlora arbetet till följd av automatisering. Insatser skulle därför i det här fallet kunna vara aktuella för att uppmuntra fler personer att påbörja och fullfölja högre utbildning. UK BIT genomför för närvarande beteendeinsatser riktade mot att förbättra studievägledning för ungdomar (Behavioural Insights Team, 2016).

Det finns många beslutssituationer som resulterar i suboptimala beslut, antingen för individen eller för samhället (Thaler & Sunstein, 2008). Till ramverket föreslås att resultat som beror på individers val delas upp i två kategorier; komplicerade beslutsituationer som behöver hanteras och externaliteter som behöver korrigeras.

5.3.1 Komplicerade beslutssituationer

Generellt sett kan beteendeinsikter vara tillämpbara när användare möter en valsituation som upplevs som komplicerad, exempelvis när regelverk är snåriga eller när det finns för många eller oklara handlingsalternativ. En konsekvens av komplicerade beslutsituationer är att olika former av bias uppstår, vilket forskningsgenomgången i kapitel 2 visade. I tabell 5.1 ges exempel på några beteenden som förklarar varför komplicerade beslutssituationer kan ge upphov till negativa konsekvenser för individen och/eller samhället.

Tabell 5.1 Exempel på beteenden vid komplicerade beslutssituationer

Exempel på beteenden	Konsekvenser av beteende
Status quo bias	Redan fattade beslut tenderar att hållas fast vid, även om det skulle löna sig att ändra beslutet
Kognitiva hinder	Svårigheter att jämföra alternativ t.ex. sammantagen effekt på disponibel inkomst av att gå från arbetslöshet till arbete vid olika lönenivåer.
Tidsinkonsistenta preferenser, förhållning	Komplicerade beslut kan leda till att individer skjuter upp beslutet till morgondagen
Bristande självkontroll	Självkontroll är en ändlig resurs, det kostar på att fatta kloka dagliga val och beslut

Källa: Congdon, Kling & Mullainathan (2011).

Status quo bias

När beslutssituationer är komplicerade är det viktigt att analysera hur förvalen är utformade. Forskning visar att förvalens utformning är effektiva för att påverka resultatet när det gäller den egna hälsan (Halpern, Ubel & Asch, 2007) och även för att donera organ eller att spara till sin pension (Johnson & Goldstein, 2003; Thaler & Benartzi, 2004).

Som exempel kan nämnas det svenska pensionssystemet som infördes 2003. I och med reformen infördes premiepensions-systemet där individen själv kan placera en del av pensions-sparandet. Omfattande kampanjer gjordes för att få pensions-sparare att välja fond (Pensionsadministrationsutredningen, 2006). För de som inte gjorde ett val skapades Sjunde AP-fonden som ett förval för icke-väljarna. Eftersom utformningen av Sjunde AP-fonden har designats för att inte missgynna icke-väljarna kan den anses vara ett exempel på ett väl designat förval (Cronqvist & Thaler, 2004). Det finns samtidigt studier som tyder på att det kan finnas ett behov av att analysera nya förval för pensionssparare som aktivt har valt fonder. Madrian och Shea (2001) samt Dahlqvist och Martinez (2015) har visat på att sparare brister i uppmärksamhet och upplever status quo bias. Dahlqvist och Martinez visar att pensionssparare som en gång har gjort ett fondval tenderar att inte ändra sina val. Inte heller när fonder under flera år underpresterar jämfört med andra fonder byter pensionsspararna. Forskarna

förklarar det med att pensionssparare skjuter upp att ändra sina fondval trots att det innebär att det påverkar deras sammantagna pensionsinkomster negativt. Dahlqvist och Martinez menar att det därför kan finnas skäl att analysera hur förvalen ser ut även för dem som har valt fond. Premiepensionsutredningen (2016) föreslår i linje med detta att regelbundna omval av fondval bör införas i premiepensionssystemet för att minska risken för ett lågt premiepensionsutfall.

Sunstein och Reisch (2014) har studerat effekten av att införa ett grönt förval för el i Tyskland. I de kommuner som inte hade ett grönt alternativ som förval valde i princip inga konsumenter en grön elleverantör trots att de angav att de skulle vilja använda grön el. I de två kommuner som hade grön el som förval använde över 90 procent av konsumenterna den gröna elen. En möjlig slutsats är att det förefaller som att konsumenterna tenderar att behålla förvalet, oavsett om det är i linje med deras (uttalade) preferenser eller inte.

Kognitiva hinder

Forskning har visat att ekonomisk utsatthet, stress och oro i sig leder till sämre beslutsförmåga (Spears, 2011; Mullainathan & Shafir, 2013). Som Bettinger m.fl. (2012) har visat i sin forskning avstod familjer i ekonomisk utsatthet från att ansöka om studiefinansiering trots att de skulle vara berättigade till bidrag (se avsnitt 2.2.1). En förklaring var att ansökningsförfarandet upplevdes som alltför tidskrävande och omständigt. När ansökningsförfarandet förenklades ökade antalet ansökningar, fler ansökningar blev rätt ifyllda och fler personer fullföljde högre studier.

Bland våra trygghetssystem finns flera exempel på förmåner med komplicerade regelverk, exempelvis villkoren för förmånen bostadstillägg för pensionärer. Riksrevisionen (2013) har uppskattat att ca 140 000 pensionärer inte ansöker om bostadstillägg trots att de skulle vara berättigade till det. Enligt Riksrevisionen kan en förklaring vara att reglerna för förmånen är svåra att förstå och att informationen om förmånen inte når fram till pensionärerna.

Tidsinkonsistenta preferenser och bristande självkontroll

Även inom folkhälsoområdet tycks komplicerade beslutssituationer förekomma. Där ligger dock svårighetsgraden snarare i att kunna vara konsekvent i de många dagliga beslut som en individ tar om den egna livsstilen och i att vara konsekvent i sina preferenser. Wansink och Sobal (2006) visar i sin forskning att människor i snitt fattar drygt 200 matrelaterade beslut per dag och att många personer underskattar hur många matrelaterade beslut som de faktiskt tar under loppet av en dag, vilket leder till att många förtränger vad de äter mellan måltider. Enligt forskarna kan det förklara att personer äter mer än de har avsikt att göra. Till viss del beror hälsotillståndet på dagliga val som individer gör och forskning visar att dagliga, rotade vanor kan vara svåra att ändra på, främst för att de sker utan större eftertanke (Wansink & Sobal, 2006). Forskning visar att typ 2 diabetes inte skulle uppstå hos upp till 90 procent av kvinnor om de skulle ha fem dagliga vanor; inte röka, motionera regelbundet, äta hälsosamt, inte dricka alkohol och hålla en normalvikt (Hu m.fl., 2001). I en metastudie gjord av Webb och Sheeran (2006) framkom att endast intentioner om ändring inte ledde till ändrat faktiskt beteende när det handlade om vanehandlingar. Det finns studier av bland andra Orbell och Sheeran (1999; 2000) som visar på att nya vanor kan läras in genom att bestämma strategier för ett beteende t.ex. att på förväg bestämma en handlingsplan (på måndagar äter jag vegetariskt) i stället för att formulera en intention (jag ska börja äta mer vegetariskt).

Som bland andra Laibson (1997) har visat har många individer tidsinkonsistenta preferenser. Det kan förklara att personer ångrar beteenden eller inte agerar som de egentligen skulle vilja, t.ex. uppger 90 procent av rökarna i Australien, Kanada, Storbritannien och USA att de inte skulle ha börjat röka om de kunde göra om beslutet (Fong m.fl., 2004).

När individer har tidsinkonsistenta preferenser och bristande självkontroll, kan moral hazard vara ett större problem än vad standardmodellen antar (Congdon, Kling & Mullainathan, 2011). Moral hazard innebär att individer som skyddas av en försäkring får minskade drivkrafter att undvika det tillstånd de är försäkrade mot (Arrow, 1963). Beteendet påverkas av att försäkringen finns och

leder till att försäkringen blir dyrare än den annars skulle ha blivit. Inom arbetslöshetsförsäkringen kan moral hazard göra att arbetslöshetstiderna förlängs genom att personer inte söker och tar lämpliga arbeten i tillräckligt hög utsträckning (Katz & Meyer, 1990; Långtidsutredningen, 2011). Tidsinkonsistenta preferenser kan resultera i att preferensen att vilja ha ett arbete (i morgon) inte leder till att söka arbete (i dag). Själva förekomsten av en inkomstförsäkring kan i det fallet riskera att förstärka tendenserna att skjuta upp jobbsökandet (Card, Chetty & Weber, 2007).

5.3.2 Externaliteter behöver korrigeras

När något konsumeras eller produceras uppstår ofta externaliteter, dvs. att konsumtionen eller produktionen påverkar nyttan hos en tredje part utan att detta avspeglas i priset. Externaliteter kan vara positiva (vaccinering leder till mindre smittspridning) eller negativa (bilkörning leder till avgaser som försämrar luften). Förekomsten av externaliteter är ett vanligt motiv för statliga ingripanden på marknader. De traditionella angreppssätten för att hantera externaliteter är att antingen definiera äganderätter eller att införa subventioner respektive skatter för att få individer att ta hänsyn till positiva respektive negativa externaliteter i sitt beslutsfattande. Det är emellertid väl känt att det ofta är svårt att lösa problem skapade av externaliteter (Coase, 1960).

Insikter från beteendekonometri kan bidra till en bredare förståelse av externaliteter och kan även förklara varför externaliteter uppstår (Congdon, Kling & Mullainathan, 2011). Genom att skriva ut antibiotika i onödan ökar risken för antibiotikaresistens, vilket kan ses som en negativ externalitet vid antibiotikaanvändning. I en studie från USA undersöktes hur läkares förskrivning av antibiotika varierade under dagen (Linder m.fl., 2014). Studien visar att läkare tenderar att skriva ut mer antibiotika på eftermiddagen. Forskarna förklarar resultatet med att läkarnas förmåga till självkontroll (dvs. inte låta patienter få antibiotika i onödan) eroderas under arbetsdagen.

5.4 Fungerande åtgärder kan identifieras

Den tredje delen i ramverket handlar om att det även måste finnas någon fungerande och rimligt effektiv beteendeinsats att tillämpa. Det finns några allmänna insikter från forskningen som kan vägleda användandet av ramverket.

För det första bör beteendeinsatser utformas så att kunskapen om vad som fungerar ökar. Formerna för att utvärdera politiken, exempelvis i form av randomiserade kontrollerade tester (RKT) kan sannolikt utvecklas i Sverige (Bohm & Dufwenberg, 2003). Statskontoret (2014) anser att det ofta saknas en samlad uppföljning av olika offentliga åtgärder och att det finns behov av att utveckla analysmodeller för att bättre kunna uppskatta åtgärdernas effekter. En möjlighet att öka användningen av experimentella metoder finns i och med det kommunala självstyret. Kommuners rätt att välja olika sätt att utföra verksamheten leder till att naturliga experiment kan uppstå när kommuner ändrar regler eller väljer olika utföranden. Ska experimentella metoder användas i högre utsträckning är det dock viktigt att ha stöd och acceptans för att de syftar till att ge bättre underlag för att kunna ta politiska beslut. Ett sätt som visat sig öka acceptansen för randomiserade studier är att lotta ordningen i vilken en viss åtgärd införs, s.k. stepped wedge, snarare än att lotta vilka som ska få eller inte få en viss insats.

En andra viktig lärdom från forskningen är att förvalens utformning har effekt på resultatet (se bl.a. Sunstein & Reisch, 2014). Inom våra offentliga system finns förval som skulle behöva analyseras ur ett nytto- och beteendeperspektiv (se t.ex. Johnson & Goldstein, 2003; Egebark & Ekström, 2016).

För det tredje bör en generell inriktning vara att underlätta önskvärda beteenden och försvåra icke-önskvärda beteenden (Halpern, 2015). De flesta individer vill göra rätt men fullföljer av olika skäl inte sina goda intentioner (Kronofogden, 2008). Det finns olika mekanismer som har visat sig effektiva för att minska gapet mellan intention och handling, t.ex. olika former av åtaganden (både individuella och ömsesidiga), korta tidsgränser, snabb återkoppling och enkel relevant information (se bland andra Volpp m.fl., 2008).

Det finns många exempel på beteendeinsatser som har prövats framgångsrikt i andra länder. Nedan listas några exempel på beteendeinsatser som har prövats.

- Negativa externaliteter vid energikonsumtion i form av ökade koldioxidutsläpp hanteras vanligen genom att införa energiskatter (Mont m.fl., 2014). Det finns dock studier som visar att energiskatter inte är fullt effektiva för att hantera de negativa externaliteterna vid energiförbrukning. Alcott och Mullainathan (2010) har i studier visat att sociala normer kan bidra till att minska energiförbrukningen. I en randomiserad studie där ca 600 000 hushåll deltog kunde de visa att sociala normer med jämförande återkoppling ”Jämfört med dina grannar konsumerar du mer/mindre el” minskade elförbrukningen med 2 procent. Ayers, Raseman och Shih (2013) har beräknat att effekten av återkopplingen skulle motsvara en energiskattehöjning på 3-7 procent.
- Negativa externaliteter uppstår även vid antibiotikaanvändning, eftersom den leder till antibiotikaresistens. Olika beteendeinsatser har prövats för att minska graden av onödig antibiotikaförskrivning. Bl.a. har meddelanden med social norm ”Jämfört med andra läkare skriver du ut mer antibiotika” och öppna jämförelser prövats (se bl.a. Hallsworth m.fl., 2016; Meeker m.fl., 2016).
- I Singapore har en nationell stegmätartävling utformats av kansliet för beteendeinsatser i samarbete med UK BIT (National Steps Challenge, 2016). Resultaten har hittills varit positiva även om en slutlig utvärdering inte har gjorts (personlig kommunikation, 7 juni 2016).
- Studier visar även på goda resultat av stegmätartävling vid en svensk arbetsplats (Johannesson, Östling & Ranehill, 2010).
- I Storbritannien har exempelvis UK BIT genomfört studier för att analysera om beteendeinsatser kan öka deltagandet och fullföljandet av vuxenutbildningar (Behavioural Insights Team, 2016). Deras studie analyserade om SMS kunde användas för att motivera deltagarna i vuxenutbildningen. Under utbildningen skickades stödjande och uppmuntrande SMS varje vecka. Bland de som omfattades av insatserna var deltagandet ca 21 procent högre och 12 procent fler slutförde vuxenut-

bildningen med godkända betyg jämfört med kontrollgruppen. Studien är en av de största som gjorts inom vuxenutbildningen.

5.5 Exempel på tillämpning av ramverket

För att illustrera hur ramverket kan tillämpas ges två exempel, det första inom arbetsmarknadsområdet, det andra inom hälso- och sjukvårdsområdet.

Arbetsmarknadsområdet

Inom arbetsmarknadsområdet är regeringens mål att ha full sysselsättning och EU:s lägsta arbetslöshet 2020 (prop. 2015/16:1) exempel på ett område som är samhällsekonomiskt och politiskt angeläget, resultatet beror därtill till viss del på individers val och det finns beteendeinsatser som kan fungera. Beteendeinsatser skulle därför kunna utformas för att minska gapet mellan intention och handling, t.ex. genom att stärka individers motivation och självkontroll. Det bör dock påpekas att beteendeinsatser med största sannolikhet inte kan vara tillräckliga för att nå målsättningen.

Enligt Congdon, Kling och Mullainathan (2011) kan insikter från beteendekonometri användas för att bättre förstå hur de negativa effekterna av moral hazard kan minskas. Effekterna av moral hazard inom arbetslöshetsförsäkringen brukar hanteras genom att krav och kontroller för att söka och ta arbete införs. Congdon, Kling och Mullainathan menar att moral hazard inom arbetslöshetsförsäkringen förmodligen är ett större problem än vad standardmodellen antar. Deras slutsatser är att tidsgränser (t.ex. visst antal dagar med ersättning från arbetslöshetsersättningen) eller belöningar (t.ex. i form av en jobbonus) långt fram i tiden fungerar sämre än om de kommer nära i tiden. Författarna ger dock inte exempel på vad som skulle vara en optimal längd eller nivå för arbetslöshetsersättningen.

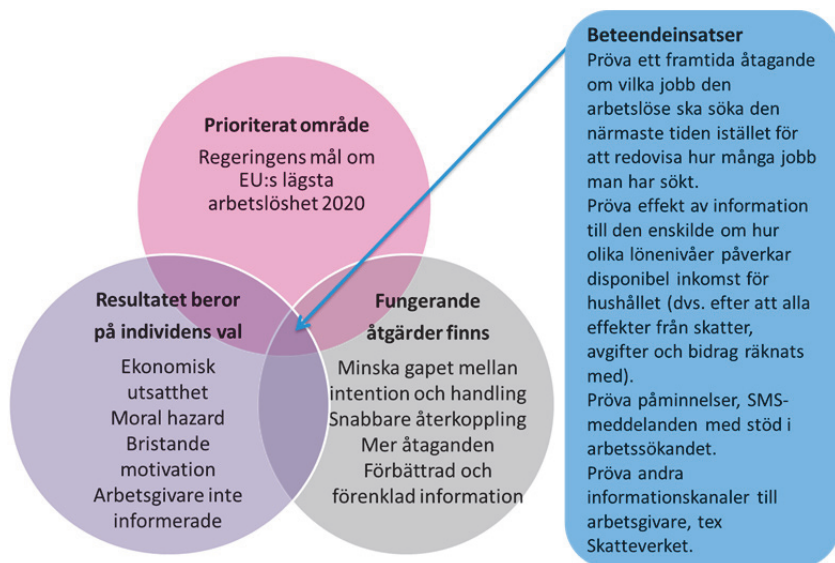
I Storbritannien har UK BIT tillsammans med brittiska arbetsmarknadsdepartementet genomfört några försök för att öka återgången i arbete (Behavioural Insights Team, 2015; Halpern, 2015). Tanken var att skapa starkare förpliktelser för framtida

beteenden, exempelvis ändrades fokus från att redovisa vilka arbeten den arbetslöse hade sökt till vilka arbeten den arbetslöse kommer att söka och att formulera strategier för hur målen skulle nås (dvs. hur dessa arbeten skulle sökas, genom att ringa, skriva ansökan, använda kontakter). Dessutom prövades några förenklingar av arbetsförmedlarnas arbetssätt och SMS med påminnelser och stöd i arbets sökandet. Resultatet ledde till att utflödet från arbetslöshet efter 12 veckor ökade med 2 procentenheter. Det förändrade arbetssättet har implementerats nationellt (Halpern, 2015).

UK BIT har därtill goda erfarenheter av att använda redan befintliga kanaler, t.ex. i brev som ändå skulle skickas från brittiska skattemyndigheten till arbetsgivare bifogades information om olika näringspolitiska åtgärder. Genom att använda en etablerad informationskanal tog fler företagare till sig informationen (Halpern, 2015). Dessutom kunde kostnaderna för beteendeinsatserna minimeras.

I figur 5.2 nedan illustreras hur ramverket kan tillämpas inom arbetsmarknadsområdet.

Figur 5.2 Tillämpning av ramverket inom arbetsmarknadsområdet

Hälso- och sjukvårdsområdet

Inom hälso- och sjukvården kan ett prioriterat område vara att minska en onödig antibiotikaanvändning. Sjukvården är beroende av att ha fungerande och effektiv antibiotika, vilket gör att en spridning av resistenta bakteriestammar utgör ett stort hot mot folkhälsan (Folkhälsomyndigheten, 2014). När antibiotika tas för ofta och på fel sätt ökar risken för att bakteriestammar utvecklar motståndskraft mot antibiotika (WHO, 2014).

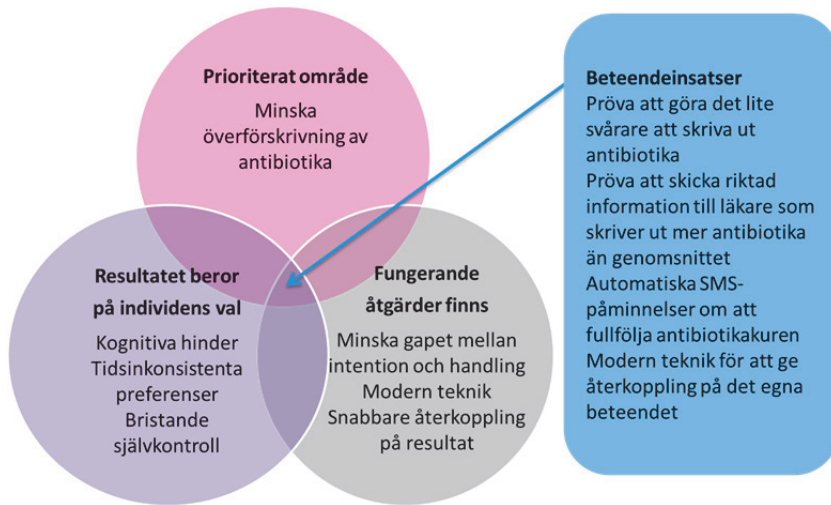
Meeker m.fl. (2016) visade i en studie gjord i USA som omfattade drygt 14 700 patientbesök att överförskrivning av antibiotika vid luftrörsinfektioner kunde minskas genom beteendeinsatser. Inför studien fick samtliga deltagande läkare delta i en förberedande utbildning. Därefter prövades tre beteendeinsatser; en grupp förskrivande läkare fick automatiska meddelanden om att alternativa behandlingar fanns; en grupp förskrivande läkare var tvungna att särskilt motivera (fritext) varför antibiotika skulle förskrivas innan förskrivningen kunde fullföljas; en grupp förskrivande läkare kunde se kollegornas förskrivningsgrader. Jämfört med kontrollgruppen resulterade beteendeinsatserna i minskad onödig förskrivning av antibiotika med mellan 5-7 procentenheter. Störst effekt erhöles när förskrivningen gjordes något krångligare genom att läkaren var tvungen att motivera varför antibiotika var nödvändigt.

Även i Storbritannien har beteendeinsatser prövats för att minska onödig förskrivning av antibiotika. I ett randomiserat kontrollerat experiment prövades att skicka ett meddelande med social norm till de läkare som förskrev mer antibiotika än andra. I meddelandet framgick det faktum att 80 procent av läkare i området skrev ut mindre antibiotika än vad den aktuella läkaren gjorde. Under en sexmånadersperiod minskade förskrivningen med 3 procent jämfört med kontrollgruppen. Detta motsvarade drygt 73 400 färre antibiotikarecept (Behavioural Insights Team, 2016).

För att vidare öka sannolikheten att patienter fullföljer en antibiotikakur kan beteendeinsatser prövas för att minska gapet mellan intention och handling. En möjlighet kan vara att pröva SMS-påminnelser (förutsätter att patienten ger sitt godkännande).

Tillämpningen illustreras i figur 5.3 nedan.

Figur 5.3 Tillämpning av ramverket inom hälso- och sjukvårdsområdet

I det kommande kapitlet föreslås hur ett arbete med beteendeinsatser kan organiseras och genomföras i Sverige.

6 Beteendeinsatser inom offentlig sektor

Inom offentlig sektor finns intresse för att tillämpa insikter från beteendekonometri inom några myndigheter, exempelvis Centrala Studiestödsnämnden (CSN), Kronofogden, Naturvårdsverket och Skatteverket. Beteendeinsatser tillämpas dock inte systematiskt, de utvärderas oftast inte och det finns inte något etablerat samarbete inom området mellan myndigheter.

Andra länder har valt att inrätta särskilda organisationer för beteendeinsatser och frågan är om det är lämpligt, givet den svenska förvaltningsmodellen. Sverige är ett land med väl fungerande förvaltning, stabila offentliga finanser och där allmänheten generellt sett har ett stabilt samt högt förtroende för det offentliga (OECD, 2015). Medborgare har i allmänhet även högt förtroende för hur myndigheter sköter sin verksamhet och för att skattemedel används effektivt (Statskontoret, 2016). Det får därför anses finnas relativt goda förutsättningar för att utveckla användningen av beteendeinsatser i Sverige.

Mot denna bakgrund ges det i kapitlet vissa policyrekommendationer för hur ett systematiskt och strategiskt arbete med beteendeinsatser skulle kunna genomföras. Slutsatsen är att en systematisk tillämpning av beteendeinsatser skulle kunna ge mervärde i form av ökad kostnadseffektivitet i offentlig sektor och kunna användas som ett komplement till traditionella styrmedel, dvs. regleringar, skatter och ekonomiska incitament. En tillämpning av beteendeinsatser skulle kunna leda till samhällsekonomiska vinster genom en högre måluppfyllelse för politiken, att skattemedel används mer effektivt och, i vissa fall, även till besparingar. Samordnade beteendeinsatser kan även leda till att myndigheternas arbete effektiviseras och att dubbelarbete undviks.

6.1 Svensk kontext

Det kan konstateras att det finns goda förutsättningar för att relativt snabbt skapa engagemang för beteendeinsatser i Sverige då det redan görs liknande insatser och finns intresse för frågorna bland myndigheter. Det finns även svensk beteendeeconomisk forskning.

Det kan konstateras att många myndigheter bedriver ett kontinuerligt arbete för att utveckla, effektivisera och förbättra sin service och tillgänglighet för medborgarna. En del av det arbetet skulle kunna benämnas som beteendeinsatser om de utgår från insikter från beteendevetenskap. Beteendeinsatser kan i det sammanhanget bidra till myndigheternas arbete med verksamhetsutveckling.

Bland myndigheterna finns några exempel på verksamheter som har beröringspunkter med beteendeinsatser. Skatteverket har exempelvis arbetat långsiktigt med ett förändringsarbete drivet av ett behov att öka allmänhetens förtroende för verksamheten. Skatteverket har genom sitt förändringsarbete lyckats skapa ett högt förtroende hos medborgarna, vilket kan vara en av flera bidragande faktorer till svenskarnas internationellt sett höga skattemoral (Statskontoret, 2016; Skatteverket, 2005). Många av förändringarna bygger på insikter från beteendevetenskap. Skatteverket har dock inte systematiskt utvärderat effekterna av enskilda åtgärder.

Ett annat exempel gäller Pensionsmyndigheten som varje år skickar ut ett orange kuvertet med information om den allmänna pensionen. Den orange färgsättningen har varit ett sätt att fånga uppmärksamheten för informationen. Pensionsmyndighetens uppföljning visar dock att var tredje person som får kuvertet inte öppnar det och att ungefär hälften av mottagarna inte vet att det kommer från Pensionsmyndigheten (Pensionsmyndigheten, 2016).

Kronofogden har vidare påbörjat ett arbete för att analysera hur beteendevetenskap kan vara tillämpligt i verksamheten (Kronofogden, 2016). Enligt myndigheten är deras skriftliga kundkommunikation ett möjligt område för beteendevetenskapliga insatser. Myndighetens undersökningar visar att språket upplevs som krångligt och svårt av kunderna, vilket leder till att kunder inte alltid förstår vad de förväntas göra. Eftersom Kronofogden skickar

ca 40 000 meddelanden per arbetsdag kostar missförstånd och otydliga budskap myndigheten tid, pengar och förtroende (Kronofogden, 2016). Enligt Kronofogden skulle de behöva stärka sin kompetens för att utforma och utvärdera lämpliga förändringar av sin kundkommunikation.

Ett annat projekt med beröringspunkter i beteendevetenskap bedrivs gemensamt av Kronofogden och CSN. Sedan 2012 provar myndigheterna ett gemensamt förebyggande arbete riktat mot unga personer som riskerar återkrav eller betalningsanmärkning. Målgruppen består av förstagångsbetalare, som ofta är myndighets- och betalningsovana. Av antalet personer som CSN ringt och fått kontakt med under det sista kvartalet 2014 överfördes 8 procent till Kronofogden. Av antalet personer som inte svarade i telefon överfördes istället 53 procent till Kronofogden. Enligt CSN välkomnar många att CSN tagit kontakt, eftersom personerna uppger att de insett att de borde höra av sig men skjutit upp det (Centrala Studiestödsnämnden, 2015).

6.2 Tänkbar organisering av fortsatt arbete

Valet av organisationsform bör utgå från de förutsättningar och förhållanden som finns i Sverige. Ett första konstaterande är att svensk statsförvaltning är relativt decentraliserad i internationell jämförelse (OECD, 2015). Svenska myndigheter har rätt att självständigt tolka lagstiftningen samt pröva och besluta ärenden (Statskontoret, 2014). Ansvaret för verksamheten ligger hos myndighetschefen och inte hos regeringen (jämfört med t.ex. Storbritannien där hälsoministern också kan vara ytterst ansvarig för sjukhus). Regeringens styrinstrument är därför trubbigare i en decentraliserad statsförvaltning. Vidare sker en stor del av den offentliga sektorns verksamhet inom självständiga kommuner och landsting. För att få genomslag för nya arbetssätt är det därför centralt att involvera aktörer i myndighetssektorn och på lokal/regional nivå.

I valet mellan organisatoriska alternativ finns olika möjligheter. Nedan listas några alternativa organisationsformer. Syftet är inte att göra en heltäckande redovisning av möjliga alternativ, utan att

visa på olika typer av organisationsformer. Alternativen är inte varandra uteslutande och går att kombinera.

- i. Ny myndighet.
- ii. Ny funktion inom Regeringskansliet.
- iii. Ny funktion inom annan myndighet.
- iv. Uppdrag till myndigheter att utveckla och genomföra beteendeinsatser.
- v. Formaliserat nätverk mellan Regeringskansliet, myndigheter, kommun- och landstingssektorn och forskningen.
- vi. Ad- hoc baserade nätverk som sätts samman beroende på frågan/projektets art.

Av alternativen ovan är en ny myndighet sannolikt det minst lämpliga alternativet. Till viss del kan beteendeinsatser som handlar om att förenkla och förbättra kommunikationen anses vara i gränslandet för verksamhetsutveckling och effektivisering. En myndighet med ansvar för beteendeinsatser skulle då leda till oklar rollfördelning eftersom myndigheterna redan idag ansvarar för att utveckla samt effektivisera sin verksamhet på bästa sätt.

Av alternativen ovan skulle en kombination av alternativ ii. och v. kunna vara lämplig, dvs. att det tillsätts en funktion inom Regeringskansliet med uppdrag att samordna, utveckla och stödja beteendeinsatser i offentlig sektor (hädanefter kallat kansliet för beteendeinsatser).

Givet den svenska statsförvaltningens decentraliserade karaktär skulle ett enskilt kansli inom Regeringskansliet antagligen ha svårt att få genomslag på bred front. Det är därför viktigt att formalisera ett nätverk som knyts till kansliet. I nätverket bör representanter för relevanta departement, myndigheter, Sveriges kommuner och landsting (SKL) samt representanter från forskningen kunna ingå. Om ett kansli inrättas bör det lägga stor vikt vid att samarbeta och förankra sitt arbete med nätverket.

En slutsats från intervjuer med forskare och beslutsfattare inom statsförvaltning är att kansliet bör vara centralt placerat. Översatt till svenska förhållanden innebär det att kansliet fysiskt borde placeras centralt inom Regeringskansliet.

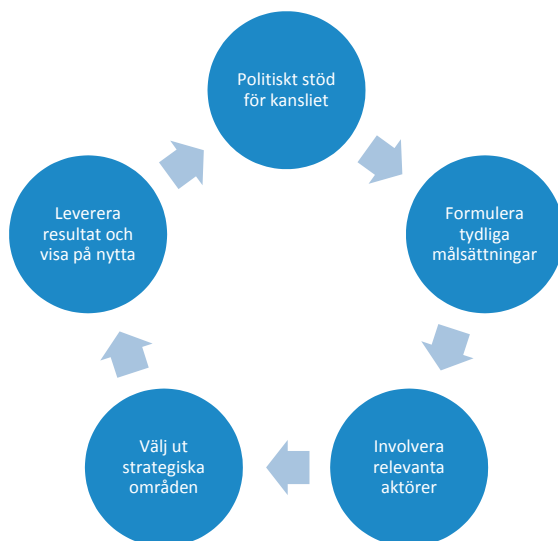
Om ett kansli för beteendeinsatser skulle inrättas behöver de närmare formerna för verksamheten utredas vidare. Det finns ett flertal frågor som behöver vidare analys, t.ex. vilka målsättningar verksamheten ska ha, hur den ska utvärderas och hur kansliet ska samverka med aktörer inom offentlig sektor. Nedan ges några exempel på områden som kan analyseras vidare.

6.3 Verksamhetens inriktning

Det finns lärdomar från andra länder som kan användas vid inrättandet av ett svenskt kansli för beteendeinsatser. Det handlar om vikten av att ha ett tydligt politiskt stöd, tydliga målsättningar för verksamheten, involvera relevanta aktörer och att leverera resultat.

Halpern (2015) betonar vikten av att UK BIT från början hade ett uttalat politiskt stöd. Detta stöds av intervjuer med företrädare för olika länder, myndigheter och forskningen. För att kunna behålla stödet menar Halpern vidare att det var viktigt att snabbt visa att verksamheten kunde ge resultat i form av högre måluppfyllelse, effektiviseringar eller besparingar. I figur 6.1 nedan illustreras dessa samband.

Figur 6.1 Säkerställ politiskt stöd för kansliet

6.3.1 Formulera tydliga målsättningar

Om kansliet från början skulle ha som målsättning att snabbt leverera relevanta resultat tydliggörs en inriktning för arbetet. När kansliet har etablerat sin verksamhet är det dock viktigt att även fokusera på projekt som är mer långsiktiga.

En annan målsättning kan vara att sprida och utveckla metoder för att utforma och pröva beteendeinsatser. I intervjuer med företrädare för verksamheter i andra länder har vikten av att erbjuda metodstöd genom att bidra med kunskap och personal betonats. Att låna ut personer till olika projekt som bedrivs ute på myndigheter kan vara en möjlighet att skapa kunskap, engagemang och intresse för arbetssättet.

6.3.2 Involvera relevanta aktörer

En lärdom från andra länders arbete med beteendeinsatser är att de har knutit till sig forskare och involverat verksamhetsansvariga. Det kan exempelvis handla om personer med linjeansvar i departement, myndigheter och kommuner. Företrädare för SBST

och UK BIT framhåller att det ofta är nödvändigt att tillbringa tid i verksamheten (t.ex. på en arbetsförmedling eller ett skattekontor) för att kunna utforma och pröva olika lösningar.

Forskare och högskolor kan även involveras för att utforma, testa, utvärdera och förbättra insatserna. I USA har t.ex. SBST framgångsrikt samarbetat med olika universitet och låtit unga forskare och studenter förlägga en del av sin utbildning inom ramen för de projekt som SBST genomför. Ett liknande upplägg skulle kunna vara intressant även i Sverige. Det finns beteendeekonomisk forskning som kan bidra med kunskap om hur insatser bör utformas och utvärderas.

6.3.3 Välj ut strategiska områden

För att beteendeinsatser ska få fäste och leda till förändring är det centralt att insatserna försöker lösa angelägna problem. Ett sätt att identifiera viktiga samhällsutmaningar är att sortera ut prioriterade områden på den politiska dagordningen. Det finns olika tillvägagångssätt för att identifiera viktiga samhällsfrågor. Ett förslag till ett analytiskt ramverk har getts i kapitel 5. Ramverket syftar till att vägleda hur arbetet kan inriktas. I andra länder har beteendeinsatser framförallt gjorts inom ramen för skattesystemet, pensionssparande, folkhälsoområdet, arbetsmarknads- respektive utbildningspolitik samt effektiviseringar av offentlig verksamhet.

6.3.4 Leverera resultat och visa på nytta

För att få genomslag krävs att verksamheten kan visa resultat. Om resultat kan visas, ökar också intresset, vilket i sin tur främjar politiskt stöd. Eftersom forskningsområdet är relativt nytt kommer mer kunskap behövas om vilka beteendeinsatser som fungerar i större skala samt är kostnadseffektiva på längre sikt. Det är även viktigt att redovisa vad som inte har fungerat, då oväntade resultat kan ge värdefulla insikter.

Ett av fundamenten för beteendeinsatser är att få kunskap om vad som fungerar och inte fungerar. Många, men inte alla, insatser bygger på resultat utifrån randomiserade kontrollerade tester

(RKT). Tillämpningen av sådana undersökningsmetoder kan sannolikt utvecklas i Sverige.

Eftersom beteendeinsatser handlar om att göra små enkla förändringar är det viktigt att insatserna görs till låg kostnad. Det gör att insatser inte behöver ge stora effekter för att ändå vara kostnadseffektiva. I flera andra länder har därför många beteendeinsatser riktats till att använda befintliga informationskanaler; förbättra brev som ändå skulle ha skickats, blanketter som ändå skulle ha fyllts i eller möten som ändå skulle hållas. Dessutom underlättar användandet av befintliga informationskanaler en utvärdering av insatserna.

Stor potential finns för beteendeinsatser till låg kostnad när modern teknik tillämpas (Halpern, 2015). Smartphones är en utmärkt plattform då de kan ge realtidsåterkoppling på beteenden vilket kan leda till ökad motivation att genomföra intentioner om t.ex. sundare vanor (Lindahl & Wiklund, 2015).

Det är samtidigt viktigt att påpeka att beteendeinsatser inte ensamma kan förväntas lösa stora samhällsutmaningar som klimatförändringar eller arbetsmarknadens funktionssätt. Beteendeinsatser kommer därför behöva kompletteras med förändringar i regelverk, ekonomiska incitament och andra åtgärder.

Referenser

- Alcott, H. (2011). Social Norms and Energy Conservation. *Journal of Public Economics*, vol. 95, nr 9–10, s. 1082–1095.
- Alcott, H. & Mullainathan, S. (2010). Behavior and Energy Policy. *Science*, vol. 327, nr. 5970, s. 1204-05.
- Alcott, H., & Rogers, T. (2012). The Short-Run and Long-Run Effects of Behavioral Interventions: Experimental Evidence from Energy Conservation. NBER Working Papers. <http://www.nber.org/papers/w18492>.
- Ariely, D. & Wertenbroch, K. (2002). Procrastination, Deadlines and Performance. *Psychological Science*, vol. 13, nr. 3, s. 219-24.
- Arrow, K. (1963). Uncertainty and the Welfare Economics of Medical Care. *The American Economic Review*, vol. 53, nr 5, s. 941-73.
- Ayres, I., Raseman, S. & Shih, A. (2013). Evidence from Two Large Field Experiments that Peer Comparison Feedback can Reduce Residential Energy Usage. *Journal of Law, Economics, and Organization*, vol. 29, nr. 5, s. 992–1022.
- Babcock, L., Congdon W., Katz, L. & Mullainathan, S. (2012). Notes on Behavioral Economics and Labor Market Policy. *IZA Journal of Labor Policy*, 1:2.
- Behavioural Insights Team (2011). *Annual Update 2010-2011*. Cabinet Office, London, UK.
- Behavioural Insights Team (2013). *Test, Learn, Adapt: Developing Public Policy with Randomised Controlled Trials*. Tillgänglig på www.behaviouralinsights.co.uk.
- Behavioural Insights Team (2014). *EAST: Four Simple Ways to Apply Behavioral Insights*. Tillgänglig på www.behaviouralinsights.co.uk.

- Behavioural Insights Team (2015). *Update Report 2013-2015*. Tillgänglig på www.behaviouralinsights.co.uk.
- Behavioural Insights Team (2016). *Update Report 2015-2016*. Tillgänglig på www.behaviouralinsights.co.uk.
- Benartzi, S. & Thaler, R. (2007). Heuristics and Biases in Retirement Savings Behavior. *Journal of Economic Perspectives*, 21(3), s. 81-104.
- Bettinger, E., Terry Long, B., Oreopoulos, P. & Sanbonmatsu, L. (2012). The Role of Application Assistance and Information in College Decisions: Results from the H&R Block Fafsa Experiment. *Quarterly Journal of Economics*, 127(3), s. 1205-1242.
- Bhanot, S. (2015). Rank and Response: A Field Experiment on Peer Information and Water Use Behavior. *Discussion Paper Harvard Environmental Economics Program*, 2015-63.
- Bohm, P., & Dufwenberg, M. (2003). *Politik på prov – en ESO-rapport om experimentell ekonomi*. Ds 2003:31. Stockholm: Norstedts.
- Bonell, C., McKee, M., Fletcher, A., Wilkinson, P., & Haines, A. (2011). One nudge forward, two steps back. *BMJ*, vol. 342, nr. 3, s. d401–d401.
- Bryan, G., Karlan, D. & Nelson, S. (2010). Commitment Devices. *Annual Review of Economics*, vol. 2, s. 671-698.
- Bursztyn, L., & Jenson, R. (2015). How Does Peer Pressure Affect Educational Investments? *The Quarterly Journal of Economics*, 130 (3), s. 1329-1367.
- Camerer, C., Dreber, A., Forsell, E., Ho, T., Huber, J., Johannesson, M., Kirchler, M., Almenberg, J., Altmejd, A., Chan, T., Heikensten, E., Holzmeister, F., Imai, T., Isaksson, S., Nave, G., Pfeiffer, T., Razen, M., Wu, H. (2016). Evaluating replicability of laboratory experiments in economics, *Science*, vol. 3. DOI: 10.1126/science.aaf0918.
- Card, D., Chetty, R. & Weber, A. (2007). Cash-On-Hand and Competing Models of Intertemporal Behavior: New Evidence from the Labor Market, *Quarterly Journal of Economics*, vol. 122, nr. 4, s. 1511-60.
- Carlsson, F. (2016). *Nudge och pensioner*. SNS Analys, nr 38.

- Centrala Studiestödsnämnden CSN (2015). Unga slipper kronofogdekrav efter telefonkontakt med CSN. *Pressmeddelande*, tillgängligt på <http://www.csn.se/press/pressmeddelanden/2015/1.14695>.
- Cialdini, R. (1993). *Influence: The Psychology of Persuasion*, New York: Collins.
- Cialdini, R. & Trost, M. (1998). Social Influence: Social norm, conformity and compliance. I Gilbert, D., Fiske, S. & Lindzey, G. (red.), *Handbook of Social Psychology*, s. 151-92. New York: McGraw-Hill.
- Cialdini, R. & Goldstein, N. (2004). Social Influence: Compliance and Conformity, *Annual Review of Psychology*, Vol. 55 No. 1, pp. 591–621.
- Cialdini, R., Reno, R. & Kallgren, C. (1990). A Focus Theory of Normative Conduct: Recycling the Concept of Norms to Reduce Littering in Public Places. *Journal of Personality and Social Psychology*, vol. 58, nr. 6, s. 1015-1026.
- Coase, R. (1960). The Problem of Social Cost. *Journal of Law and Economics*, vol. 3, s. 1-44.
- Congdon, W., Kling, J. & Mullainathan, S. (2011). *Policy and Choice: Public Finance through the Lens of Behavioral Economics*. Washington DC: Brookings Institution Press.
- Cronqvist, H. & Thaler, R. (2004). Design Choices in Privatized Social-Security Systems: Learning from the Swedish Experience. *American Economic Review*, 94(2), s. 424-428.
- Dahlquist, M. & Martinez, J. (2015). Investor Inattention: A Hidden Cost of Choice in Pension Plans? *European Financial Management*, vol. 21, nr. 1, s 1–19.
- DellaVigna, S. (2009). Psychology and Economics: Evidence from the Field, *Journal of Economic Literature* vol. 47, s. 315-72.
- DN/Ipsos Väljarbarometer (maj 2016). Tillgänglig på <http://www.ipsos.se/arkiv-publicerade-matningar>.
- Egebark, J. & Ekström, M. (2016). Can Indifference Make the World Greener? *Journal of Environmental Economics and Management*, vol. 76, s 1-13.
- Farrell, H. & Shalizi, C. (2011). “Nudge” policies are another name for coercion. *New Scientist*, Issue 2837.

- Folkhälsomyndigheten (2014). *Svenskt arbete mot antibiotika-resistens*. Folkhälsomyndigheten, april 2014.
- Folkhälsomyndigheten (2015). Nationella folkhälsoenkäten-Hälsa på lika villkor. Tillgänglig på www.folkhalsomyndigheten.se.
- Fong, G., Hammond, D., Laux, F., Zanna, M., Cummings, K., Borland, R. & Ross, H. (2004). The Near-Universal Experience of Regret Among Smokers in Four Countries: Findings From the International Tobacco Control Policy Evaluation Survey. *Nicotine and Tobacco Research*, vol 6 (suppl. 3), s. 341-51.
- French, R. & Oreopoulos, P. (2016). Applying Behavioral Economics to Public Policy in Canada. Working Paper 22671, National Bureau of Economic Research, September 2016.
- Gerber, A., Green, P. & Larimer, C. (2008). Social Pressure and Voter Turnout: Evidence from a Large-scale Field Experiment. *American Political Science Review*, vol. 102, nr. 1, s. 33-48.
- Gneezy, U. & Rustichini, A. (2000). A Fine is a Price. *Journal of Legal Studies*, vol. 29. nr. 1, s. 1-17.
- Hallsworth, M., Chadborn, T., Sallis, A., Sanders, M., Berry, D., Greaves, F., Clements, L. & Davies, S (2016). Provision of Social Norm Feedback to High Prescribers of Antibiotics in General Practice: a Pragmatic National Randomised Controlled Trial. *The Lancet*, vol. 387, nr. 10029, s. 1743–1752.
- Halpern, D., Ubel, P. & Asch, D. (2007). Harnessing the power of default options to improve health care. *New England Journal of Medicine*, 357(13), s. 1340-44.
- Halpern, D. (2015). *Inside the Nudge Unit: How Small Changes Can Make a Big Difference*. London: WH Allen.
- Hansen, P., & Jespersen, A. (2013). Nudge and the Manipulation of Choice: A Framework for the Responsible Use of the Nudge Approach to Behaviour Change in Public Policy. *Eur. J. Risk Reg.*, 3.
- Heyman, F., Norbäck, P-J., & Persson, L. (2016). *Digitaliseringens dynamik – en ESO-rapport om strukturomvandlingen i svenskt näringsliv*. ESO 2016:4. Stockholm: Elanders.
- Hoch, S. & Loewenstein, G. (1991). Time Inconsistent Preferences and Consumer Self Control. *Journal of Consumer Research*, vol. 17, s.492-506.

- House of Lords (2011). Behaviour Change, The House of Lords, s. 111.
- Hu, F., Manson, J., Stampfer, M., Colditz, G., Liu, S., Solomon, C. & Willett, W. (2001). Diet, Lifestyle and the Risk of Type 2 Diabetes Mellitus in Women. *New England Journal of Medicine*, 345, s. 790-97.
- Ioannidis, J. (2005). Why most published research findings are false. *PLOS Medicine*, 2(8): e124.
- Johannesson, M., Östling, R. & Ranehill, E. (2010). The Effect of Competition on Physical Activity: A Randomized Trial. *The B.E. Journal of Economic Analysis & Policy*. Vol. 10, nr 1, ISSN (Online) 1935-1682.
- Johnson, E. & Goldstein, D. (2003). Do Defaults Save Lives? *Science*, 302(5649), s. 1338-1339.
- Jervall, L. & Pehrsson, T. (2014). *E-hälsa i landstingen. Inventering på uppdrag av SLIT-gruppen*. Stockholm: Inera.
- Kahneman, D. & Tversky, A. (1979). Prospect Theory: An Analysis of Decision Under Risk. *Econometrica*, nr 47, s. 263-291.
- Kahneman, D. (2011). *Thinking, Fast and Slow*. NY: Farrar, Strauss and Giroux.
- Katz, L & Meyer, B (1990). The Impact of the Potential Duration of Unemployment Benefits on the Duration of Unemployment. *Journal of Public Economics*, vol. 41, nr 1, s. 45-72.
- Kronofogen (2008). *Alla vill göra rätt för sig: Överskuldsettingens orsaker och konsekvenser*. KFM Rapport 2008:1.
- Kronofogden (2016). Rapport om ekonomisk beteendevetenskap. Kronofogden.
- Laibson, D (1997). Golden Eggs and Hyperbolic Discounting. *Quarterly Journal of Economics* 112(2), ss. 443-477.
- Larrick, R. & Soll, J.(2008). The MPG Illusion. *Science*, 320(5883), s. 1593-1594.
- Liebman, J. & Zeckhauser, R. (2004). Schmeduling, Harvard University & NBER, Cambridge, MA.
- Lindahl, E. & Wiklund, E (2015). RunKeeper and Motivation: A Survey About How the Fitness Application RunKeeper Affects the Motivation to Fysical Activity. Examensarbete KTH, Kungliga Tekniska Högskolan.

- Lindahl, T. & Stikvoort, B. (2015). *Nudging – det nya svarta inom miljöpolicy?* FORES Studie 2015:3.
- Linder, J., Doctor, J., Friedberg, N., Nieva, H., Birks, C., Meeker D., & Fox C. (2014), Time of Day and the Decision to Prescribe Antibiotics. *JAMA Internal Medicine*, vol. 174, nr. 12: s. 2029-2031.
- Loewenstein, G. & Prelec, D. (1992). Anomalies in Intertemporal Choice: Evidence and an Interpretation. *Quarterly Journal of Economics*, 107(2), s. 573- 97.
- Loewenstein, G., Asch, D., Friedman, J., Melichar, L., & Volpp, K. (2012). Can behavioural economics make us healthier? *BMJ*, 344:e3482.
- Loewenstein, G., Bryce, C., Hagmann, D., & Rajpal, S. (2015). Warning: You are about to be nudged. *Behavioral Science & Policy*, 1(1), s. 35–42.
- Lourenço, J., Ciriolo, E., Almeida, S., & Troussard, X. (2016); *Behavioural insights applied to policy: European Report 2016*. Joint Research Centre, the European Commission. EUR 27726 EN; doi:10.2760/903938.
- Lunn, P. (2013). *Behavioural Economics and Regulatory Policy*. OECD, Regulatory Policy Committee. GOV/RPC(2013)15.
- Långtidsutredningen (2011). *Effektiva åtgärder för att förhindra problem med moral hazard på arbetsmarknaden*, bilaga till LU2011. Stockholm: Elanders.
- Madrian, B. & Shea, D. (2001). The Power of Suggestion: Inertia in 401(k) Participation and Savings Behavior. *Quarterly Journal of Economics*, 116(4), s. 1149-1525.
- McKinsey&Company (2016). Värden av digital teknik i den svenska vården. Juni 2016.
- Meeker, D., Linder, J., Fox, C., Friedberg, M., Persell, S., Goldstein, N., Knight, T., Hay, J. & Doctor, J. (2016). Effect of Behavioral Interventions on Inappropriate Antibiotic Prescribing Among Primary Care Practices. *JAMA*, 315(6), s. 562-570.
- Meiton, F. (2015). Paternalistisk ideologi förklädd till vetenskap. *Respons*, nr 5 (2015).
- Mont, M., Lehner, M., & Heiskanen, E. (2014). *Nudging – Ett verktyg för hållbara beteenden?* Naturvårdsverket, Rapport 6642.

- Mullainathan, S. & Shafir, E. (2013). *Scarcity: The New Science of Having Less and How It Defines Our Lives*. New York: Times Books.
- National Steps Challenge™ (2016). Tillgänglig på www.healthhub.sg/programmes/37/nsc.
- Nationella samordnaren för effektivare resursutnyttjande inom hälso- och sjukvården (2016). *Effektiv vård*, SOU 2016:2. Stockholm, Elanders.
- OECD (2013). Trust in government, policy effectiveness and the governance agenda. I *Government at a glance 2013*. Paris: OECD Publishing.
- OECD (2015). *Government at a Glance 2015*. Paris: OECD Publishing. DOI: http://dx.doi.org/10.1787/gov_glance-2015-en.
- Office of Management and Budget (2006). Program Assessment Rating Tool (PART) Guidance for FY 2006 Budget, s. 24. Tillgänglig på http://www.whitehouse.gov/omb/part/2006_part_guidance.pdf.
- Open Science Collaboration (2015). Estimating the Reproducibility of Psychological Science. *Science*, vol. 349, nr. 6251.
- Orbell, S. & Sheeran, P. (2000). Motivational and Volitional Processes in Action Initiation: A Field Study of the Role of Implementation Intentions. *Journal of Applied Social Psychology*, 30(4), s. 780-97.
- Pensionsadministrationsutredningen (2006). *Ny Pension – Ny Administration*, SOU 2006:111. Stockholm: Fritzes.
- Premiepensionsmyndigheten (2016). Orange kuvert mer spännande än du tror. Tillgänglig på <https://www.pensionsmyndigheten.se/monicas-pensionsblogg/monicas-pensionsblogg/orange-kuvertet-ar-mer-spannande-an-du-tror>.
- Premiepensionsutredningen (2016). *Fokus Premiepension*, SOU 2016:61. Stockholm: Wolters Kluwer.
- Rayner, G. & Lang, T. (2011). Is nudge an effective public health strategy to tackle obesity? *BMJ*, 342, d2177.
- Read, D., & van Leeuwen, B.(1998). Predicting Hunger: The Effects of Appetite and Delay on Choice. *Organizational*

- Behavior and Human Decision Processes*. Vol. 76, nr. 2, s. 189-205.
- Riksrevisionen (2013). *Bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd till pensionärer – när förmånerna fram?* RiR 2013:7.
- Roberto, C. & Kawachi, I. (red.), (2016). *Behavioral Economics and Public Health*. New York: Oxford University Press.
- Rogers, T., Milkman, K. & Bazerman, M. (2007). I'll Have the Ice Cream Soon and the Vegetables Later: Decreasing Impatience over Time in Online Grocery Orders. *HBS Working Paper*, nr. 07-078. Harvard Business School.
- Sanders, M. & Hallsworth, M. (2016). Applying Behavioral Economics in a Health Policy Context: Dispatches From the Front Lines. I Roberto, C. & Kawachi, I. (red.), (265-299). *Behavioral Economics and Public Health*. New York: Oxford University Press.
- Shafir, E. (Ed.) (2012). *The Behavioral Foundations of Public Policy*. New Jersey: Princeton University Press.
- Sheeran, P. & Orbell, S. (1999). Implementation intentions and repeated behaviour: Augmenting the Predictive Validity of the Theory of Planned Behaviour. *European Journal of Neuroscience*, 29, s. 349-69.
- Shiv, B. & Fedorikhin, A. (1999). Heart and Mind in Conflict: the Interplay of Affect and Cognition in Consumer Decision Making. *Journal of Consumer Research*, Vol. 26, nr. 3, s. 278-292.
- Skatteverket (2005). *Rätt från början – forskning och strategier*. Skatteverket, rapport 2005:1.
- Social Behavioral and Sciences Team (2015). *Annual Report*. Executive Office of the President, National Science and Technology Council. Washington D.C.
- Social Behavioral and Sciences Team (2016). *Annual Report*. Executive Office of the President, National Science and Technology Council. Washington D.C.
- Spears, D (2011). Economic Decision-Making in Poverty Depletes Behavioral Control. *The Behavioural Economic Journal of Economic Analysis & Policy*. Volume 11:1, artikel 72.
- Statskontoret (2014). *Svensk förvaltning i ett internationellt perspektiv*. Offentliga sektorns utveckling internationellt. Statskontoret.

- Statskontoret (2016). *Att styra mot ökat förtroende – är det rätt väg?* Om offentlig sektor 25. Statskontoret.
- Statistiska Centralbyrån (2015). *Supervalåret 2014*, Demokratistatistik, rapport 20.
- Statistiska Centralbyrån (2015). *Årsbok för offentlig ekonomi*. Tillgänglig på http://www.scb.se/sv_/Hitta-statistik/Statistik-efter-amne/Offentlig-ekonomi/Amnesovergripande-statistik/Arsbok-for-offentlig-ekonomi/Aktuell-Pong/160081/308792/
- Stridh, A. & Wittberg, L. (2015). *Från fruktad skattefogde till omtyckt servicemyndighet*. Skatteverket. Strömberg, Flemingsberg.
- Sugden, R. (2009). On Nudging: A Review of *Nudge: Improving Decisions About Health, Wealth and Happiness* by Richard H. Thaler and Cass R. Sunstein. *International Journal of the Economics of Business*. Vol. 16, nr. 3, 2009.
- Sunstein, C. (2013). *Simpler: The Future of Government*. New York: Simon & Schuster.
- Sunstein, C. & Reisch, L. (2014). Automatically Green: Behavioral Economics and Environmental Protection. *Harvard Environmental Law Review*, Vol. 38, No. 1.
- Thaler, R. & Benartzi, S. (2004). Save More Tomorrow: Using Behavioral Economics to Increase Employee Saving. *Journal of Political Economy*, vol. 112, nr. 1, s. 164-87.
- Thaler, R. & Mullainathan, S. (2008). Behavioral Economics. I Henderson, R. (red.) *Concise Encyclopedia of Economics* (andra uppl.). Indianapolis: Library of Economics and Liberty.
- Thaler, R. & Sunstein, C. (2003). Libertarian Paternalism. *The American Economic Review*, vol. 93, nr. 2, s. 175-179.
- Thaler, R. & Sunstein, C. (2008). *Nudge: Improving Decisions about Health, Wealth and Happiness*. New York: Penguin Books.
- Tversky, A. & Kahneman, D. (1981). The Framing of Decisions and the Psychology of Choice. *Science*, vol. 211, s. 453-458.
- Valundersökning 2014. Statistiska Centralbyrån. Tillgänglig på http://www.scb.se/sv_/Hitta-statistik/Statistik-efter-amne/Demokrati/Allmanna-val/Allmanna-val-valundersokningen/

- Volpp, K., John, L., Troxel, A., Norton L., Fassbender, J. & Loewenstein, G. (2008). Financial Incentive-Based Approaches for Weight Loss: A Randomized Trial. *JAMA*, 300(22), s. 2631-2637.
- Vårdanalys (2014). *VIP i vården? – om utmaningar i vården av personer med kronisk sjukdom*. Vårdanalys, 2014:2, Stockholm.
- Vårdanalys (2014). *Registrera flera eller analysera mera?* Vårdanalys 2014:9, Stockholm.
- Wansink, B. & Sobal, J. (2006). Mindless Eating: The 200 Daily Food Decisions We Overlook. *Environment and Behavior*, vol. 39:1 (januari), s. 106-23.
- Webb, T. & Sheeran, P. (2006). Does Changing Behavioural Intentions Engender Behaviour Change? A Meta-Analysis of the Experimental Evidence. *Psychological Bulletin*, 132(2), s. 249-68.
- World Bank (2015). *World Development Report 2015: Mind, Society and Behavior*. World Bank.
- World Health Organization (2016). Antimicrobial resistance, Fact sheet, september 2016. Tillgänglig på <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs194/en/>.
- Zimmerman, F. (2016). From Choice Architecture to Policy Infrastructure: Multilevel Theory and the Political Economy of Health Behaviors. I Roberto, C. & Kawachi, I. (red.), (299-341). *Behavioral Economics and Public Health*. New York: Oxford University Press.
- Överenskommelse om Vision e-hälsa 2025. Regeringen och SKL, mars, 2016. Tillgänglig på <http://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2016/03/bast-i-varlden-2025--regeringen-och-skl-overens-om-vision-for-e-halsoarbetet/>

Muntliga källor

Bagge, A., Kansliråd, Finansdepartementet.

Choueiki, A. Innovation Specialist, Social and Behavioral Sciences Team.

Hagwall, E. Kanslichef, Kansliet för verksamhetsöversyn, Finansdepartementet.

Halpern, D., Chief Executive, UK BIT.
 Madrian, B., Professor, Harvard Kennedy School.
 Prast, H., senator samt professor vid Tilburg University.
 Sanders, M., Chief Scientist and Head of Research and Evaluation, UK BIT.
 Schneider, A., Deputy Head of Staff for Policy Planning, Office of the Chancellor.
 Service, O., Managing Director, UK BIT.
 Shankar, M., Senior Adviser, White House office of Science and Technology Policy.
 Soon, K. P., Deputy Secretary, Singapore Ministry of Manpower.
 Sunstein, C. Professor, Harvard Law School.
 Wadman, M. Dävarande analyschef, Arbetsförmedlingen.
 Wittberg, L. Verksamhetsutvecklare, Skatteverket.

Förteckning över tidigare rapporter till ESO

2016

- Boende med konsekvens – en ESO-rapport om etnisk boendesegregation och arbetsmarknad.
- Sjukskrivningarnas anatomi – en ESO-rapport om drivkrafterna i sjukförsäkringssystemet.
- När skolan själv får välja – en ESO-rapport om friskolornas etableringsmönster.
- Digitaliseringens dynamik – en ESO-rapport om struktur-omvandlingen i svensk näringsliv.
- Grön tillväxt under lupp – en ESO-rapport om ett begrepp i tiden.
- Mer än tur i struktur – en ESO-rapport om kommunal effektivitet.

2015

- En ny giv? En ESO-rapport om regleringen av spelmarknaden.
- Maktutövningar under lagarna? En ESO-rapport om trotsiga kommuner.
- En förlorad generation? En ESO-rapport om ungas etablering på arbetsmarknaden.
- Verksamma insatser mot brott? En ESO-rapport om orsak och verkan.
- Familjepolitik för alla? En ESO-rapport om föräldrapenning och jämställdhet.

2014

- Goda år på ålders höst? En ESO-rapport om konkurrens i äldreomsorgen.
- 3:12-Corporations in Sweden: The Effects of the 2006 Tax Reform on Investments, Job Creation and Business Start-ups.
- Företagandets förutsättningar – En ESO-rapport om den svenska ägarbeskattningen.
- Kapital på krita? En ESO-rapport om företagandets finansiering.
- Konkurrens, kontakt och kvalitet – hälso- och sjukvård i privat regi.
- Hållbara beräkningar – en ESO-rapport om att bedöma den offentliga sektorns finansiella hållbarhet.
- Med nya mått mätt – en ESO-rapport om indikationer på produktivitetens utvecklingen i offentlig sektor.
- Institutionsvård, incitament och information – en ESO-rapport om placering av ungdomar med sociala problem.

2013

- Bäste herren på täppan? En ESO-rapport om bostadsbyggande och kommunala markanvisningar.
- Allmän nytta eller egen vinning? En ESO-rapport om korruption på svenska.
- Var skapas jobben? En ESO-rapport om dynamiken i svenskt näringsliv 1990–2009.
- Transportinfrastrukturens framtida organisering och finansiering.
- Investeringar in blanco? En ESO-rapport om behovet av infrastruktur.
- Bonde söker bidrag – en ESO-rapport om effektivitet i det svenska landsbygdsprogrammet.
- The pension system in Sweden.
- Den offentliga sektorn – en antologi om att mäta produktivitet och prestationer.
- Utvinning för allmän vinning – en ESO-rapport om svenska mineralinkomster.
- Offentlig upphandling eller gröna nedköp? En ESO-rapport om miljöpolitiska ambitioner.

2012

- Svängdörr i staten – en ESO-rapport om när politiker och tjänstemän byter sida.
- En god start – en ESO-rapport om tidigt stöd i skolan.
- Den akademiska frågan – en ESO-rapport om frihet i den högre skolan.
- Income Shifting in Sweden. An empirical evaluation of the 3:12 rules.
- Samhällsekonomin på spåret – en ESO-rapport om att räkna på tunnelbanan.
- Hjälpa eller stjälpa? En ESO-rapport om kontrollfunktionen i arbetslöshetsförsäkringen
- Lärda för livet? – en ESO-rapport om effektivitet i svensk högskoleutbildning
- Forskning och innovation – statens styrning av högskolans samverkan och nyttiggörande

2011

- UD i en ny sits – organisation, ledning och styrning i en globaliserad värld.
- Försvarets förutsättningar – en ESO-rapport om erfarenheter från 20 år av försvarsreformer.
- Kalorier kostar – en ESO-rapport om vikten av vikt.
- Avtalsbestämda ersättningar, andra kompletterande ersättningar och arbetsutbudet.
- Sysselsättning för invandrare – en ESO-rapport om arbetsmarknadsintegration.
- Kollektivtrafik utan styrning
- Vägval i vården – en ESO-rapport om skillnader och likheter i Norden
- Att lära av de bästa – en ESO-rapport om svensk skola i ett internationellt forskningsperspektiv.
- Rapport från ett ESO-seminarium – decenniets framtidsfrågor.

2010

- En kår på rätt kurs? En ESO-rapport om försvarets framtida kompetensförsörjning.

- Beskattning av privat pensionssparande.
- Polisens prestationer – En ESO-rapport om resultatstyrning och effektivitet.
- Swedish Tax Policy: Recent Trends and Future Challenges.
- Statliga bidrag till kommunerna – i princip och praktik.
- Revisionen reviderad – en rapport om en kommunal angelägenhet.
- Värden i vården – en ESO-rapport om målbaserad ersättning i hälso- och sjukvården.
- Enkelt och effektivt – en ESO-rapport om grundtrygghet i välfärdssystemen.
- Kåren och köerna. En ESO-rapport om den medicinska professionens roll i styrningen av svensk hälso- och sjukvård.

2009

- Den långsiktiga finansieringen – välfärdspolitikens klimatfråga?
- Regelverk och praxis i offentlig upphandling.
- Invandringen och de offentliga finanserna.
- Fyra dyra fonder? Om effektiv förvaltning och styrning av AP-fonderna.
- Lika skola med olika resurser? En ESO-rapport om likvärdighet och resursfördelning.
- En kår i kläm – Läraryrket mellan professionella ideal och statliga reform ideologier.

2003

- Skolmisslyckande – hur gick det sen?
- Politik på prov – en ESO-rapport om experimentell ekonomi.
- Precooking in the European Union – the World of Expert Groups.
- Förtjänst och skicklighet – om utnämningar och ansvarsutkrävande av generaldirektörer.
- Bostadsbyggandets hinderbana – en ESO-rapport om utvecklingen 1995–2001.
- Axel Oxenstierna – Furstespegel för 2000-talet.

2002

- ”Huru skall statsverket granskas?” – Riksdagen som arena för genomlysning och kontroll.
- What Price Enlargement? implications of an expanded EU.
- Den svenska sjukan – sjukfrånvaron i åtta länder.
- Att bekämpa mul- och klövsjuka en ESO-rapport om ett brännbart ämne.
- Lärobok för regelnissar – en ESO-rapport om regelhantering vid avregleringar.
- Att hålla balansen – en ESO-rapport om kommuner och budgetdisciplin.
- The School’s Need for Resources – A Report on the Importance of Small Classes.
- Klassfrågan – en ESO-rapport om lärartätheten i skolan.
- Staten fick Svarte Petter – en ESO-rapport om bostadsfinansieringen 1985–1993.
- Hoten mot kommunerna – en ESO-rapport om ansvarsfördelning och finansiering i framtiden.

2001

- Mycket väsen för lite ull – en ESO-rapport om partnerskapen i de regionala tillväxtavtalen.
- I rikets tjänst – en ESO-rapport om statliga kårer.
- Rättvisa och effektivitet – en ESO-rapport om idéanalys.
- Nya bud – en ESO-rapport om auktioner och upphandling.
- Betyg på skolan – en ESO-rapport om gymnasieskolorna.
- Konkurrens bildar skola – en ESO-rapport om friskolornas betydelse för de kommunala skolorna.
- Priset för ett större EU – en ESO-rapport om EU:s utvidgning.

2000

- Att granska sig själv – en ESO-rapport om den kommunala miljötillsynen.
- Bra träffbild, fast utanför tavlan – en ESO-rapport om EU:s strukturpolitik.
- Utbildningens omvägar – en ESO-rapport om kvalitet och effektivitet i svensk utbildning.

- En svartvit arbetsmarknad? – en ESO-rapport om vägen från skola till arbete.
- Privilegium eller rättighet? – en ESO-rapport om antagningen till högskolan
- Med många mått mätt – en ESO-rapport om internationell benchmarking av Sverige.
- Kroppen eller knoppen? – en ESO-rapport om idrotts-gymnasierna.
- Studiebidraget i det långa loppet.
- 40-talisternas uttåg – en ESO-rapport om 2000-talets demo-grafiska utmaningar.

1999

- Dagens och drivkrafter – en ESO-rapport om 2000-talets demografiska utmaningar.
- Återvinning utan vinning – en ESO-rapport om sopor.
- En akademisk fråga – en ESO-rapport om rankning av C-uppsatser.
- Hederlighetens pris – en ESO-rapport om korruption.
- Samhällets stöd till de äldre i Europa – en ESO-rapport om fördelningspolitik och offentliga tjänster.
- Regionalpolitiken – en ESO-rapport om tro och vetande.
- Att snubbla in i framtiden – en ESO-rapport om statlig omvandling och avveckling.
- Att reda sig själv – en ESO-rapport om rederier och subventioner.
- Bostad sökes – en ESO-rapport om de hemlösa i folkhemmet.
- Att ta sig ton – en ESO-rapport om svensk musikexport 1974–1999.
- Med backspegeln som kompass – en ESO-rapport om stabiliseringspolitiken som läroprocess.
- Med backspegeln som kompass – en ESO-seminarium om stabiliseringspolitik som läroprocess.

1998

- Staten och bolagskapitalet – om aktiv styrning av statliga bolag.

- Kommittéerna och bofinken – kan en kommitté se ut hur som helst?
- Regeringskansliet inför 2000-talet – rapport från ett ESO-seminarium.
- Att se till eller titta på – om tillsynen inom miljöområdet.
- Arbetsförmedlingarna – mål och drivkrafter.
- Kommuner Kan! Kanske! – om kommunal välfärd i framtiden.
- Vad kostar en ren? – en ekonomisk och politisk analys.

1997

- Fisk och Fusk – Mål, medel och makt i fiskeripolitiken.
- Ramar, regler, resultat – vem bestämmer över statens budget?
- Lönar sig arbete?
- Egenföretagande och manna från himlen.
- Jordbruksstödet – efter Sveriges EU-inträde.

1996

- Kommunerna och decentraliseringen – Tre fallstudier.
- Novemberrevolutionen – om rationalitet och makt i beslutet att avreglera kreditmarknaden 1985.
- Kan myndigheter utvärdera sig själva?
- Nästa steg i telepolitiken.
- Reglering som spel – Universiteten som förebild för offentliga sektorn?
- Hur effektivt är EU:s stöd till forskning och utveckling? – En principdiskussion.

1995

- Kapitalets rörlighet Den svenska skatte- och utgiftsstrukturen i ett integrerat Europa.
- Generationsräkenskaper.
- Invandring, sysselsättning och ekonomiska effekter.
- Hushållning med knappa naturresurser Exemplet sportfiske.
- Kostnader, produktivitet och måluppfyllelse för Sveriges Television AB.

- Vad blev det av de enskilda alternativen? En kartläggning av verksamheten inom skolan, vården och omsorgen.
- Hushållning med knappa naturresurser Exempen allemansrätten, fjällen och skotertrafik i naturen.
- Företagsstödet Vad kostar det egentligen?
- Försvarets kostnader och produktivitet.

1994

- En effektiv försvarspolitik? Fredsvinst, beredskap och återtagning.
- Skatter och socialförsäkringar över livscykeln En simuleringsmodell.
- Nettokostnader för transfereringar i Sverige och några andra länder.
- Fördelningseffekter av offentliga tjänster.
- En Social Försäkring.
- Valfrihet inom skolan Konsekvenser för kostnader, resultat och segregation.
- Skolans kostnader, effektivitet och resultat En branschstudie.
- Bensinskatteförändringens effekter.
- Budgetunderskott och statsskuld Hur farliga är de?
- Den svenska insolvensrätten Några förslag till förbättringar inom konkurshantering m.m.
- Det offentliga stödet till partierna Inriktning och omfattning.
- Den offentliga sektorns produktivitet utveckling 1980–1992.
- Kvalitet och produktivitet – Teori och metod för kvalitetsjusterande produktivitetmått.
- Kvalitets- och produktivitet utvecklingen i sjukvården 1960–1992.
- Varför kulturstöd? Ekonomisk teori och svensk verklighet.
- Att rädda liv Kostnader och effekter.

1993

- Idrott åt alla? Kartläggning och analys av idrottsstödet.
- Social Security in Sweden and Other European Countries Three Essays.

- Lönar sig förebyggande åtgärder? Exempel från hälso- och sjukvården och trafiken.
- Hur välja rätt investeringar i transportinfrastrukturen?
- Presstödet effekter en utvärdering.

1992

- Statsskulden och budgetprocessen.
- Press och ekonomisk politik tre fallstudier.
- Kommunerna som företagsägare – aktiv koncernledning i kommunal regi.
- Slutbudsmetoden ett sätt att lösa tvister på arbetsmarknaden utan konflikter.
- Hur bra är vi? Den svenska arbetskraftens kompetens i internationell belysning.
- Statliga bidrag motiv, kostnader, effekter?
- Vad vill vi med socialförsäkringarna?
- Fattigdomsfällor.
- Växthuseffekten slutsatser för jordbruks-, energi- och skattepolitiken.
- Frihandeln ett hot mot miljöpolitiken eller tvärtom?
- Skatteförmåner och särregler i inkomst- och mervärdesskatten.

1991

- SJ, Televerket och Posten bättre som bolag?
- Marginaleffekter och tröskeleffekter barnfamiljerna och barnomsorgen.
- Ostyriga projekt att styra stora kommunala satsningar.
- Prestationsbaserad ersättning i hälso- och sjukvården vad blir effekterna?
- Skogspolitik för ett nytt sekel.
- Det framtida pensionssystemet två alternativ.
- Vad kostar det? Prislista för statliga tjänster.
- Metoder i forskning om produktivitet och effektivitet med tillämpningar på offentlig sektor.
- Målstyrning och resultatuppföljning i offentlig förvaltning.

1990

- Läke-medelsförmånen.
- Sjukvårdskostnader i framtiden vad betyder åldersfaktorn?
- Statens dolda kapital. Aktivt ägande: exemplet Vattenfall.
- Skola? Förskola? Barnskola?
- Bostadskarriären som en förmögenhetsmaskin.

1989

- Arbetsmarknadsförsäkringar.
- Hur ska vi få råd att bli gamla?
- Kommunal förmögenhetsförvaltning i förändring – city-kommunerna Stockholm, Göteborg och Malmö.
- Bostadsstödet – alternativ och konsekvenser.
- Produktivitetmätning av folkbibliotekens utlåningsverksamhet.
- Statsbidrag till kommuner: allt på en check eller lite av varje? En jämförelse mellan Norge och Sverige.
- Vad ska staten äga? De statliga företagen inför 90-talet.
- Beställare-utförare – ett alternativ till entreprenad i kommuner.
- Lönestrukturen och den "dubbla obalansen" – en empirisk studie av löneskillnader mellan privat och offentlig sektor.
- Hur man mäter sjukvård – exempel på kvalitet- och effektivitetmätning.

1988

- Vad kan vi lära av grannen? Det svenska pensionssystemet i nordisk belysning.
- Kvalitet och kostnader i offentlig tjänsteproduktion.
- Alternativ i jordbrukspolitiken.
- Effektiv realkapitalanvändning i kommuner och landsting.
- Hur stor blev tvåprocentaren? Erfarenheten från en besparings-teknik.
- Subventioner i kritisk belysning.
- Prestationer och belöningar i offentlig sektor.
- Produktivitetutveckling i kommunal barnomsorg.
- Från patriark till part – spelregler och lönepolitik för staten som arbetsgivare.
- Kvalitetsutveckling inom den kommunala barnomsorgen.

1987

- Integrering av sjukvård och sjukförsäkring.
- Produktkostnader för offentliga tjänster – med tillämpningar på kulturområdet.
- Kvalitetsutvecklingen inom den kommunala äldreomsorgen 1970-1980.
- Vägar ut ur jordbruksregleringen – några idéskisser.
- Att leva på avgifter – vad innebär en övergång till avgiftsfinansiering?

1986

- Offentliga utgifter och sysselsättning.
- Produktions-, kostnads-, och produktivitet utveckling inom den offentliga finansierade utbildningssektorn 1960–1980.
- Socialbidrag. Bidragsmottagarna: antal och inkomster. Socialbidragen i bidragssystemet.
- Regler och teknisk utveckling.
- Kostnader och resultat i grundskolan – en jämförelse av kommuner.
- Offentliga tjänster – sökarljus mot produktivitet och användare.
- Svensk inkomstfördelning i internationell jämförelse.
- Byråkratiseringstendenser i Sverige.
- Effekter av statsbidrag till kommuner.
- Effektivare sjukvård genom bättre ekonomistyrning.
- Samhällsekonomiskt beslutsunderlag – en hjälp att fatta bättre beslut.
- Produktions-, kostnads- och produktivitet utveckling inom armén och flygvapnet 1972–1982.

1985

- Egen regi eller entreprenad i kommunal verksamhet – möjligheter, problem och erfarenheter.
- Sociala avgifter – problem och möjligheter inom färdtjänst och hemtjänst.
- Skatter och arbetsutbud.
- Produktions-, kostnads- och produktivitet utveckling inom vägsektorn.

- Organisationer på gränsen mellan privat och offentlig sektor – förstudie.
- Frivilligorganisationer alternativ till den offentliga sektorn?
- Transfereringar mellan den förvärvsarbetande och den äldre generationen.
- Produktions-, kostnads- och produktivitet utveckling inom den sociala sektorn 1970–1980.
- Produktions-, kostnads- och produktivitet utveckling inom offentligt bedriven hälso- och sjukvård 1960–1980.
- Statsskuldräntorna och ekonomin effekter på den samlade efterfrågan i samhället.

1984

- Återkommande kostnads- och prestationsjämförelser – en metod att främja effektivitet i offentlig tjänsteproduktion.
- Parlamentet och statsutgifterna hur finansmakten utövas i nio länder.
- Transfereringar och inkomstskatt samt hushållens materiella standard.
- Marginella expansionsstöd ekonomiska och administrativa effekter.
- Är subventioner effektiva?
- Konstitutionella begränsningar i riksdagens finansmakt – behov och tänkbara utformningar.
- Perspektiv på budgetunderskottet, del 4. Budgetunderskott, utlandsupplåning och framtida konsumtionsmöjligheter. Budgetunderskott, efterfrågan och inflation.
- Vem utnyttjar den offentliga sektorns tjänster.

1983

- Administrationskostnader för våra skatter.
- Fördelningseffekter av kommunal barnomsorg.
- Perspektiv på budgetunderskottet, del 3. Budgetunderskott, portföljeval och tillgångsmarknader. Modellsimuleringar av offentliga besparingar m.m.
- Produktivitet i privat och offentliga tandvård.
- Generellt statsbidrag till kommuner – modellskisser.

- Administrationskostnader för några transfereringar.
- Driver subventioner upp kostnader – prisbildningseffekter av statligt stöd.
- Minskad produktivitet i offentlig sektor – en studie av patent- och registreringsverket.
- Perspektiv på budgetunderskottet, del 2. Fördelningseffekter av budgetunderskott. Hushållsekonomi och budgetunderskott.
- Enhetligt barnstöd? några variationer på statligt ekonomiskt stöd till barnfamiljer.
- Staten och kommunernas expansion några olika styrmedel.

1982

- Ökad produktivitet i offentlig sektor – en studie av de allmänna domstolarna.
- Offentliga tjänster på fritids-, idrotts- och kulturområdena.
- Perspektiv på budgetunderskottet, del 1. Budgetunderskottens teori och politik. Statens budgetfinansiering och penningpolitiken.
- Inkomstomfördelningseffekter av livsmedelssubventioner.
- Perspektiv på besparingspolitiken.

Målade gröna fotsteg som leder fram till soptunnan eller information om den egna energiförbrukningen jämfört med grannarnas – det finns många exempel på lyckade och misslyckade försök att påverka individers beteende. I denna rapport diskuterar Francisca Ramsberg de argument som finns för och emot att använda beteendeinsatser, så kallad nudging, som ett medel att nå bättre målpåfyllelse i politiken. Hon beskriver lärdomar från ett antal länder som har valt att arbeta med beteendeinsatser på ett organiserat sätt inom den offentliga förvaltningen. Vidare diskuterar författaren möjligheten att använda beteendeinsatser systematiskt även i Sverige och kommer till slutsatsen att detta är något som bör prövas. Som stöd för att prioritera vilka beteendeinsatser som är de mest relevanta att genomföra presenteras ett enkelt ramverk. Slutligen föreslås en tänkbar organisering av det fortsatta arbetet i form av en särskild funktion inom Regeringskansliet.

Francisca Ramsberg är nationalekonom och har mångårig erfarenhet av att arbeta i Regeringskansliet. Hon arbetar för närvarande som departementsråd på Finansdepartementets Budgetavdelning.